

ELS NOMS PROPIS GEOGRÀFICS NO CATALANS

Josep M. MESTRES I SERRA
Carolina SANTAMARIA I JORDÀ

Sumari

1. Introducció
2. Els noms propis en la traducció de textos
  - 2.1. Les propietats dels noms propis
    - 2.1.1. Les propietats fonològiques
    - 2.1.2. Les propietats semàntiques
    - 2.1.3. Les propietats etnolingüístiques
  - 2.2. Aspectes del tractament dels noms propis en la traducció
    - 2.2.1. La recerca bibliogràfica
    - 2.2.2. Els gèneres del discurs
    - 2.2.3. La forma tradicional
    - 2.2.4. Les tècniques d'adaptació formal
    - 2.2.5. Els aspectes fonològics
    - 2.2.6. Els noms propis de les llengües amb alfabet no llatí
    - 2.2.7. Les llengües intermediàries
  - 2.3. Criteris generals per al tractament dels noms propis
3. Els noms propis geogràfics en la traducció de textos
  - 3.1. L'ús de la forma tradicional
  - 3.2. L'ús de la forma oficial
    - 3.2.1. La legislació toponímica a Catalunya
    - 3.2.2. La legislació toponímica al País Valencià
    - 3.2.3. La legislació toponímica a les Illes Balears
    - 3.2.4. La legislació toponímica a Andorra
    - 3.2.5. La legislació toponímica a la Catalunya Nord
    - 3.2.6. La legislació toponímica a l'Alguer
4. Criteris pràctics per a l'escriptura dels noms propis geogràfics no catalans
  - 4.1. Regles generals
  - 4.2. La forma
    - 4.2.1. El gènere i el nombre gramaticals
    - 4.2.2. L'accentuació gràfica
    - 4.2.3. El genèric
    - 4.2.4. L'ús de les majúscules
    - 4.2.5. L'article
    - 4.2.6. El contacte de l'article amb les preposicions *a, de i per*
  - 4.3. La pronúncia
5. Exemples ordenats d'acord amb la classificació dels noms propis
  - 5.1. Els noms propis dels cossos celestes
  - 5.2. Els noms propis terrestres
    - 5.2.1. Els noms d'accidents geogràfics de fora dels Països Catalans
    - 5.2.2. Els exotopònims
6. Conclusions
7. Bibliografia

1. INTRODUCCIÓ¹

1.1. Un dels problemes menys estudiats en relació amb la traducció és el tractament que han de rebre els noms propis en la llengua d'arribada. L'objectiu d'aquest article és aprofundir en aquesta qüestió i, més concretament, analitzar els problemes que planteja l'escriptura dels noms propis geogràfics quan la llengua d'arribada és el català.

En llegir la bibliografia sobre aquest matèria, de seguida es fan evidents les divergències entre els autors que en parlen pel que fa a la terminologia emprada.

1.2. L'onomàstica, que és la branca de la lingüística que estudia els noms propis, es divideix en antroponímia i toponímia, que tracten, respectivament, dels noms propis de persona (antroponims) i dels noms propis geogràfics. En general, però, es considera que el terme *nom de lloc* (o *topònim*) comprèn tots els noms propis geogràfics. Així, per exemple, Joan Coromines, en la «Introducció a l'estudi de la toponímia catalana» dels *Estudis de toponímia catalana*, afirma:²

«L'estudi dels noms de lloc és una de les coses que més han desvetllat la curiositat dels erudits i àdhuc la del poble en general. És natural que sigui així. Aquests noms s'apliquen a l'heretat de què som propietaris, o a la muntanya que enclou el nostre horitzó, o al riu d'on traiem l'aigua per regar, o al poble o la ciutat que ens ha vist néixer i que estímem per damunt de totes les altres, o a la comarca, el país o l'estat on està emmarcada la nostra vida col·lectiva.»

I, en el pròleg de l'*Onomasticon Cataloniae*,³ ratifica —traduint literalment del francès un article seu recollit en els mateixos *Estudis de toponímia catalana* (vol. II, 1970, p. 255-270)—:

«L'*Onomasticon Cataloniae* serà un vast recull d'onomàstica que enregistrarà i explicarà etimològicament [...] tots els noms de lloc, morts o vius,

1. Agraïm a Josep Moran, membre de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans i director de l'Oficina d'Onomàstica d'aquesta Secció; a Marc-Aureli Vila, membre de la Societat Catalana de Geografia, i a Joan Anton Rabella, membre també de l'Oficina d'Onomàstica, les seves orientacions per a l'establiment de la terminologia que emprem en aquest article. Així mateix, agraïm a la professora Elena Vidal, de la Universitat de Barcelona, les observacions que ens ha fet sobre la transcripció i la transliteració del rus al català.

2. Vol. I, 1965, pàg. 7.

3. Vol. I, «Illes Balears», 1989, pàg. vii.

situats en aquest territori; noms de lloc en la més ampla accepció del mot: noms de llocs habitats, indrets (sigui quina sigui la importància de cada un), noms de cursos d'aigua o d'estanys, nom[s] d'accidents geogràfics, de cases aïllades, de coves, fonts, arbres renomnats, etc.»

Així mateix, Lluís Basseda, en la «Toponymie historique de Catalunya Nord», publicada en la revista *Terra Nostra*, ens fa saber:⁴

«[...] j'étudie séparément, par ordre alphabétique, les toponymes usuels (montagnes, rivières, régions, surtout localités), [...]»

Per la seva banda, Enric Moreu-Rey defineix la *toponímia* de la manera següent:⁵

«La Toponímia és doncs la ciència (que alguns autors han anomenat amb un mot inútilment més complicat: Toponomàstica, que, en tot cas, podria reservar-se per a l'estudi purament lingüístic) que té per objecte els noms propis de lloc (o "topònims").

»Hom entén noms de lloc —o noms propis geogràfics— en el sentit més ampli de la paraula: és a dir, tots els noms (simples o expressions compostes) que designen els indrets habitats, tant actualment com antigament (noms de països, de comarques, de territoris de tota mena, d'aglomeracions urbanes o rurals —ciutats, viles, pobles i llogarrets—, o subdivisions d'aquestes aglomeracions —barris, ravals, carrers, places—, o d'edificis aïllats de totes les categories, utilitzats o enrunats: torres, barraques, etc.; com també els llocs no habitats (partides, peces de terra campa i boscos, llocdits, objectes característics, roques, arbres eminents); els noms del relleu —interior o coster [*sic*]— (anomenats "orònims"); de muntanyes, valls, altiplans, illes, caps, cales, badies; els noms de lloc associats amb el pas i els efectes de l'aigua (dits també «hidrònims»), corrent o estancada, terrestre o marítima: mars, llacs, rius i rieres, torrents i barrancs, fonts, estanys, aiguamolls; els noms de les vies de comunicació. I, naturalment, encara, tant si es tracta de noms utilitzats avui dia com si es tracta de noms en desús o "pretèrits".»

Finalment, autors d'altres àmbits científics, com ara Ferran Marín i Jaume Vernet pel que fa al dret, manifesten, en un article publicat en aquesta mateixa revista:⁶

4. Núm. 70-80 (1990), pàg. 9.

5. *Els nostres noms de lloc*, 1982, pàg. 10.

6. «El règim jurídic de la llengua en la retolació pública, la toponímia i la denominació dels ens locals a Catalunya», *Revista de Llengua i Dret*, núm. 16 (desembre 1991), pàg. 104-105.

«Per *toponímia* hem entès el conjunt dels accidents geogràfics d'un país. D'aquest grup d'elements podem destriar els noms dels ens locals (topònims majors) de la resta heterogènia de mots (topònims menors), formada per altres noms de lloc com rius, muntanyes, valls, masos, indrets, etc.»

Els diccionaris generals defineixen *topònim* com un «nom propi de lloc» i *toponímia* com «la branca de l'onomàstica que estudia els topònims», i també com el «conjunt de topònims». ⁷ En aquesta mateixa línia, pensem que, quan es parla de *toponímia* —i, per tant, de *topònim*—, hom s'hauria de referir als noms propis de lloc, habitats o que han estat habitats, i aquest és el sentit amb què nosaltres emprarem aquest terme en el nostre article.

1.3. D'altra banda, la distinció entre *toponímia major* i *toponímia menor* és també poc clara. Ja hem vist la que feien Ferran Marín i Jaume Vernet. Altres autors consideren que el límit entre *toponímia major* i *toponímia menor* és el terme municipal: tot el que té una extensió igual o superior al municipi es considera *toponímia major*, i tot el que té una extensió inferior al municipi es considera *toponímia menor* (aquesta distinció sovint es fa extensiva als noms d'accidents geogràfics, en què serien topònims menors els torrents, els túrons i les fonts situats dins el territori d'un municipi).

Hi ha autors, però, que consideren que no és lícit de distingir aquests dos conceptes.⁸

«[...] no hi ha veritable diferència objectiva, des del punt de vista científic de l'Onomàstica (no així des de la geografia humana o física, la història, el jurisme, la cartografia o el turisme), entre la toponímia que hem anomenat, paternals, *menor* i la que hom eleva a *major*. Recorrem un cop més a una exemplificació genèrica: si en el lloc on hi ha en principi una partida, un tros de terra anomenat, doncs, hi neix un poble, i aquest poble creix, tindrem que el topònim corresponent, inicialment menor i minoríssim, acaba essent major (si el poble pren, com és presumible, el nom preexistent del lloc on neix), i fins potser dels més coneguts i per tant valorats.»

7. INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, *Diccionari de la llengua catalana*, 1995. Aquest mateix diccionari defineix *toponomàstica* com l'«estudi dels noms propis de lloc», és a dir, com un sinònim de *toponímia*.

8. Albert TURULL, «Dues qüestions de toponímia general (Tema i comentari. Explicació i especificació)», a *Miscel·lània d'homenatge a Enric Moreu-Rey*, vol. III, 1988, pàg. 270.

En el context conceptual més restringit en què ens movem en aquest article, i atès que és una distinció que ens pot ser útil, apliquem el terme *toponímia major* als nuclis de població —siguin municipis o no. Apliquem, en canvi, el terme *toponímia menor* a les partides, les cases aïllades, etc.; és a dir, a noms de lloc que no contenen elements més simples en què es puguin subdividir.⁹

Finalment, cal afegir que en aquest àmbit alguns autors empren també el terme *entitat menor*, que s'aplica als noms de lloc que no tenen categoria de municipi. El terme *entitat major* no es fa servir.

Davant tota aquesta diversitat terminològica, hem considerat convenient de fixar el sentit dels termes que emprarem al llarg d'aquest treball. Fins ara hem explicat l'ús que farem dels termes *topònim*, *toponímia*, *toponímia major* i *toponímia menor*. En el quadre 1 podem veure reflectida l'estructura jeràrquica que relaciona tots els termes utilitzats en aquest article.

De totes aquestes classes de noms, en aquest article tractarem, especialment, de l'escriptura dels noms propis geogràfics següents:

- a) Els noms propis que designen els cossos celestes.
- b) Els noms propis terrestres que designen els accidents geogràfics de fora dels Països Catalans.
- c) Els exotopònims, és a dir, els noms propis terrestres que són de fora dels Països Catalans i que designen llocs habitats —o que han estat habitats.

2. ELS NOMS PROPIS EN LA TRADUCCIÓ DE TEXTOS

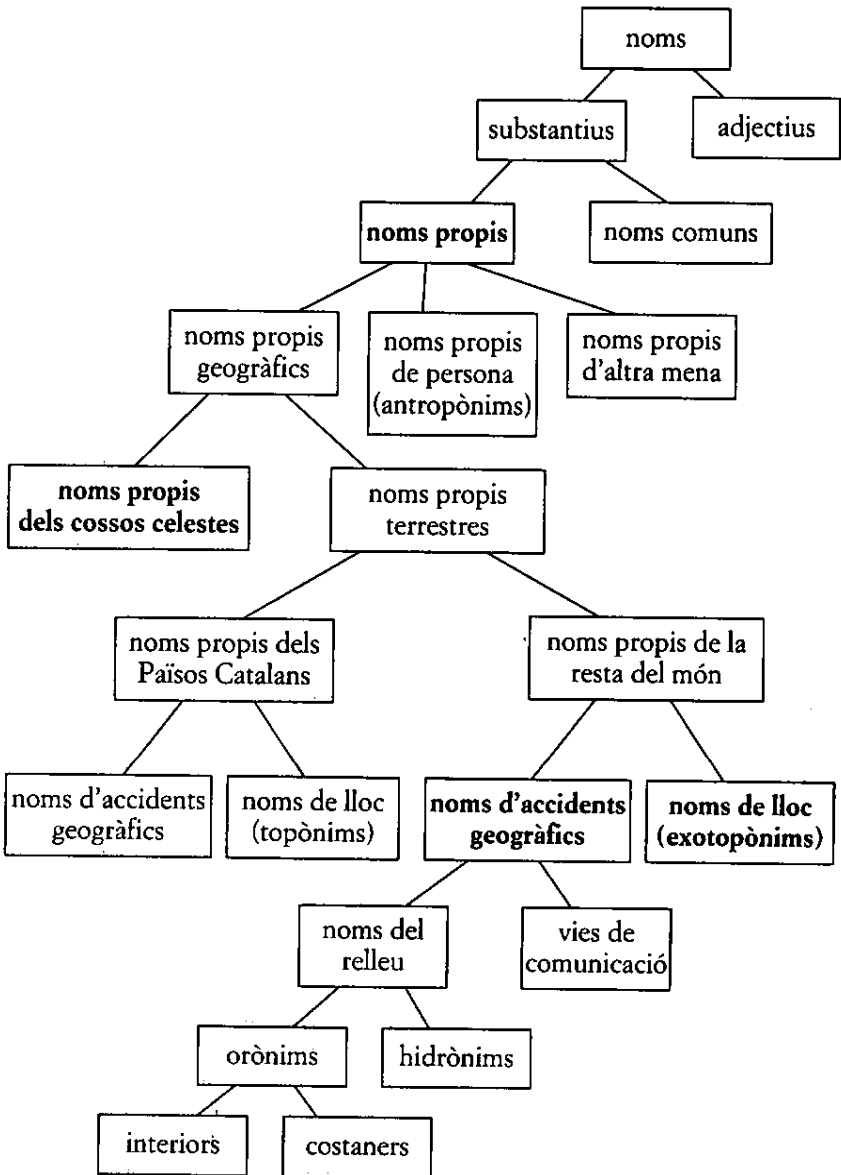
2.1. *Les propietats dels noms propis*

Les característiques dels noms propis que ens interessen amb vista a la traducció s'agrupen segons tres tipus de propietats: fonològiques, semàntiques i etnolingüístiques.

A més d'aquestes propietats intrínseques, no hem d'oblidar que hi ha factors extralingüístics que poden determinar l'acceptació d'un nom propi o que en poden afectar la pronúncia, la reescriptura, etc.

9. Vegeu, per exemple, les definicions de *toponímia major* i *toponímia menor* de Marc Aureli Vila en l'obra *Aportació a la terminologia geogràfica catalana* (en curs de publicació en el moment de redactar aquest article).

QUADRE 1
Classificació dels noms propis

2.1.1. Les propietats fonològiques

Quan un nom propi és incorporat a un sistema lingüístic diferent del sistema de què procedeix, generalment, segueix una evolució vers la integració i la naturalització dels fonemes forans. Temporalment, és possible que es doni la convivència entre dues formes: una de més acostada a la pronunciació original i una altra de més acostada a la pronunciació de la llengua d'arribada.

Per tant, les propietats fonològiques pròpies de cada sistema lingüístic s'han de tenir en compte a l'hora de tractar els noms propis en les traduccions.

2.1.2. Les propietats semàntiques

Josep Moran¹⁰ afirma que els noms propis són elements identificadors de caràcter individual: poden significar qualsevol individualitat. Efectivament, a la gramàtica pòstuma de Pompeu Fabra podem llegir:¹¹

«Tots els individus pertanyents a una mateixa espècie poden ésser designats per un mateix nom, *comú* a tots ells; però sovint per a distingir un individu determinat dels altres de la mateixa espècie, li és posat un nom que facilita la seva designació: és el seu *nom propi*.»

El significat d'un nom propi no és, doncs, el sentit etimològic original, sinó la realitat sincrònica que denomina. Per això no és correcte de traduir els noms propis com si fossin noms comuns.

Segons M. Teresa Espinal,¹² si considerem els noms propis com a objectes simbòlics, podem afirmar que aquests noms tenen les característiques semàntiques següents:

- Remeten a una entitat (persona, lloc, organisme, època, etc.).
- Designen aquesta entitat.
- Poden expressar la intencionalitat de l'emissor.
- Són arbitraris.
- Aporten informació metalingüística sobre el codi lingüístic a què pertanyen.
- Poden tenir un valor poètic gràcies a la seva estructura formal i/o semàntica.

10. *Consideracions sobre l'onomàstica*, 1996, pàg. 5.

11. *Gramàtica catalana*, 15a ed., 1991, pàg. 18-19.

12. «Sobre la traducció de los nombres propios», *Cuadernos de Traducción e Interpretación*, núm. 11-12 (1992), pàg. 79-95.

Per a Espinal, hi ha dos grans tipus de noms propis: els noms propis opacs i els noms propis transparents.

a) Els noms propis opacs

En general, els noms propis són etiquetes opaques, que es caracteritzen pels trets següents:

- A diferència dels noms comuns, els noms propis serveixen per etiquetar i identificar individus, i no tenen un significat lèxic o intensió, que ens permeti d'identificar-ne la seva extensió.
- La relació entre els noms propis i els trets conceptuals és de caràcter enciclopèdic. Entre els noms comuns i els trets conceptuals hi ha, en canvi, una relació de sentit (els trets conceptuals formen part del contingut semàntic dels noms comuns).
- Entre els noms propis no hi ha relacions semàntiques ni relacions lèxiques. Els noms propis no es poden interpretar a partir de les relacions que els associen a altres paraules o conceptes. Els noms comuns, sí.
- Els noms propis opacs no es poden analitzar semànticament.
- Els noms propis opacs no es poden sotmetre a un procés de descomposició lèxica.
- Els noms propis opacs s'interpreten segons el grau de coneixement que hom té de l'entitat a què remeten.

Per totes aquestes característiques que acabem d'esmentar, en general, podem afirmar que els noms propis opacs no es tradueixen. Per exemple, els cognoms pertanyen a aquest tipus de nom propi. Si de cas, es pot optar per una adaptació cultural només en el cas dels noms propis opacs que tenen un contingut connotatiu.

b) Els noms propis transparents

Els noms propis transparents —un exemple dels quals podria ser la *Blancaneu* del conte— es caracteritzen pels trets següents:

- Tenen un contingut lèxic descriptiu, un significat lingüístic, tot i que no contenen una descripció conceptual del referent.
- El significat lingüístic que contenen, la relació que s'estableix entre

aquests noms i l'ens a què es refereixen, però, és, com en els noms propis opacs, una qüestió arbitrària, el resultat d'una convenció.

Alguns noms propis transparents tenen la funció de connotar. Els usuaris de la llengua els atribueixen un contingut connotatiu (subjectiu, emotiu).

D'altres són transparents tant pel que fa al significat lingüístic com al connotatiu. En general, es tradueixen, mirant de respectar-ne el contingut conceptual i els trets formals. Els noms propis amb un contingut connotatiu més clar són els que es tradueixen més sovint.

En aquesta classificació de M. Teresa Espinal hi ha, si més no, dos aspectes discutibles: la identitat que estableix entre nom pròpi i etiqueta opaca i l'afirmació que els noms propis no tenen sentit.

2.1.3. Les propietats etnolingüístiques

Els noms propis, en certa mesura, contenen informació sobre l'organització i la cultura d'una societat, i fan referència a trets culturals, socials i ètnics específics d'una comunitat (*Isaac*, nom propi hebreu; *Juan*, nom propi espanyol; *Laila*, nom propi català).

Els noms propis antroponímics són alhora classificadors i símbols perquè situen l'individu que designen en una determinada posició de l'estructura social i perquè participen d'una determinada visió del món. Aquesta assignació segueix unes regles més o menys estrictes que corresponen a uns principis bàsics d'organització social.

2.2. Aspectes del tractament dels noms propis en la traducció

2.2.1. La recerca bibliogràfica

El problema més general amb què ens trobem en endinsar-nos en la matèria que tractem és la poca recerca teòrica que s'ha fet en aquest àmbit. En les obres lingüístiques de caràcter general, i també en les gramàtiques, es fa difícil de trobar referències sobre aquest tipus de noms.

Les obres sobre la teoria i la pràctica de la traducció els tracten amb poca profunditat. Aquest fet ha originat una manca de consens en els criteris d'adopció o d'adaptació dels noms propis al·lòctons (vegeu la nota 19).

2.2.2. Els gèneres del discurs

La primera distinció que s'ha d'establir en tractar de l'escriptura dels noms propis en les traduccions té a veure amb els gèneres del discurs: la distinció entre obres de ficció i obres de no-ficció.

Les obres de ficció sovint es caracteritzen, pel que fa als noms propis, perquè fan servir noms inventats que de vegades contenen un referent connotat, i que, per tant, són més o menys transparents (p. ex., *Plaerdemavida*).

Les obres de no-ficció acostumen a tenir tan sols noms propis reals, que generalment són opacs. Tanmateix, com afirma M. Teresa Espinal:¹³

«[...] en ocasiones los NNPP también pueden contener material léxico descriptivo, un 'significado' lingüístico, sin que ello suponga una descripción conceptual del referente:

- »(17) (a) The Commonwealth (NP de institució)
- »(b) El Corte Inglés (NP de cadena comercial)
- »(c) Avui (NP de periòdic)
- »(d) Barrionuevo, Roca, Smith (apellidos)
- »(e) Margarita, Vida (nombres de pila)
- »(f) Puebla, Terrassa (topónimos)
- »(g) El Caudillo, El Papa, El Vaquilla (apodos, sobrenombres)

»El posible significado lingüístico correspondiente a cada uno de estos NNPP, lo que constituiría su contenido analítico, no puede interpretarse como conjunto de propiedades predicativas del individuo referente; como sucedía con los NNPP opacos, continúa siendo una cuestión arbitraria, fruto de alguna convención particular, la asociación entre estos NNPP y los individuos o entes a los que se refieren.»

Al llarg d'aquesta secció 2 comentarem els problemes més usuals i més generals de la traducció dels noms propis en els dos tipus de text que hem esmentat (de ficció i de no-ficció), per bé que ens centrarem totalment en els textos de no-ficció a partir de la secció 3.

13. «Sobre la traducción de los nombres propios», *Cuadernos de Traducción e Interpretación*, núm. 11-12 (1992), pàg. 82-83.

2.2.3. La forma tradicional

Davant d'un nom propi estranger, hom pot optar, d'antuvi, per la transferència formal (adopció literal de la forma del nom propi en la llengua d'origen) o per l'adaptació, segons quina sigui la categoria del nom propi (nom de fonts, cognom, topònim, etc.) i segons el coneixement que la comunitat receptora tingui d'aquest nom.

Quan una comunitat ha fet servir durant molt de temps un nom propi al·lòcton adaptat a la seva llengua, es diu que aquesta denominació és la *forma tradicional* d'aquest nom propi en aquesta llengua. Les formes tradicionals dels noms pròpis són recollides per les enciclopèdies i els diccionaris enciclopèdics. En el cas de la llengua catalana, les obres de referència més reconegudes són la *Gran enciclopèdia catalana*¹⁴ i l'*Atlas universal català*.¹⁵

Aquestes dues obres tenen, però, un inconvenient important: en el cas de noms que provenen de llengües que no fan servir l'alfabet llatí, entren la transliteració en comptes de la transcripció en la forma del nom propi (vegeu l'apartat 2.2.4). La Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, en la «Proposta sobre el sistema de transcripció i transliteració dels noms russos al català», ho palesa:¹⁶

«1. La transcripció al català és adequada en la premsa, en la literatura i en la divulgació.

»2. La transliteració internacional és habitual que es reservi a publicacions més especialitzades o acadèmiques.

»3. La transcripció fonètica estricta i la transcripció fonològica, que no hem tocat en aquest treball, es reserven a la investigació.

»4. Les enciclopèdies, excepte la italiana, solen emprar les transcripcions a la llengua pròpia.

»La utilització del sistema de transliteració de l'ICL [Institut de Ciències Lingüístiques de Rússia] a la GEC [*Gran enciclopèdia catalana*] ha demostrat, al llarg dels anys, dificultar-ne el maneig.

»Probablement, la solució seria generalitzar les entrades de noms russos en transcripció al català tot fent referència a l'entrada principal, com a pas de transició cap a un ús predominant de la transcripció al català en possibles edicions futures.»

14. 2a ed., Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1986-1993, 25 v.

15. 3a ed., Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1991.

16. *Documents de la Secció Filològica*, III, 1996, pàg. 88-89.

Per a la traducció d'aquest tipus de noms, doncs, recomanem de consultar, de moment, el *Gran Larousse català*,¹⁷ que, malgrat que no és tan complet, sí que fa servir la transcripció en les entrades del seu repertori.

En resum, podem dir que, si un nom propi té forma tradicional en la llengua d'arribada, aquesta és la forma que s'ha de fer servir en les traduccions.

2.2.4. Les tècniques d'adaptació formal

Si un nom propi no té forma tradicional, aleshores el traductor o la traductora, segons el tipus de text, han de tractar els noms propis estrangers mitjançant una de les tres tècniques següents:

- La *transliteració*, que és l'adaptació del nom estranger al sistema gràfic de la llengua d'arribada, mirant de respectar al màxim la pronunciació que aquest nom té en la llengua d'origen, però que intenta representar els caràcters gràfics, no els fonemes (p. ex., *Mikhail Gorbačov*). S'utilitza només en treballs dirigits a un públic molt especialitzat i en textos en què la transliteració és imprescindible perquè el discurs sigui intel·ligible (epigrafia, numismàtica, paleografia).
- La *transcripció*, que és l'adaptació del nom estranger al sistema fonològic i gràfic de la llengua d'arribada (p. ex., *Mikhail Gorbátsov*).¹⁸ En certa mesura, és una simplificació de la transliteració. S'utilitza en tota mena d'obres, fins i tot en les d'alta divulgació i en les especialitzades en què no sigui imprescindible l'ús de la transliteració, i també en els mitjans de comunicació.
- La *traducció* pròpiament dita, que es pot fer si entre els dos sistemes lingüístics que es posen en contacte hi ha formes equivalents (p. ex., *Ventafocs* en català i *Cenicienta* en espanyol).

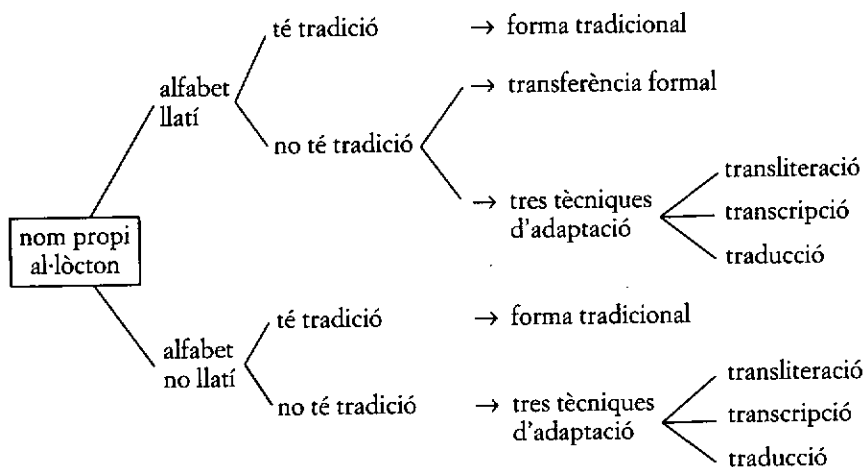
En el quadre 2 hem volgut representar aquestes possibilitats de tractament dels noms propis al·lòctons.¹⁹

17. Barcelona, Edicions 62, 1990-1993, 10 v.

18. Alguns autors, per a llengües determinades, proposen dos tipus de transcripció: la transcripció completa i la transcripció simplificada. Nosaltres ens referirem sempre a la transcripció simplificada, que és la que ens sembla més adequada a tota mena de textos.

19. Considerem *nom propi al·lòcton* el nom propi que es fa servir en una llengua altra que la de procedència.

QUADRE 2
Tractament dels noms propis al·lòctons

2.2.5. Els aspectes fonològics

Pel que fa als aspectes fonològics de la traducció dels noms propis, M. Teresa Espinal considera que tenen una gran importància i que generen molts dels problemes amb què ens trobem. En general, aquests noms, a més de la transliteració, exigeixen una adaptació dels sistemes fonològics de la llengua de partida i de la llengua d'arribada, perquè sovint aquests sistemes no són idèntics.

Aquesta autora afirma, basant-se en E. Nida,²⁰ que el traductor o la traductora han de comparar necessàriament els sistemes fonològics de totes dues llengües, i per fer-ho d'una manera coherent, han de ser capaços de reconèixer les equivalències fonètiques més properes entre les dues llengües.

Pompeu Fabra i Joan Coromines defensen que la transcripció dels noms propis al català s'ha de fer mitjançant els signes més usats i coneguts per als usuaris d'aquesta llengua. La realització fònica de la forma resultant en català s'ha d'acostar tant com sigui possible a la realització fònica en la llengua de partida. No s'han d'haver introduït, però, elements fonològics, fonètics o gràfics que siguin estranys en la llengua d'arribada.

20. Cf. «Linguistics and ethnology», a *Exploring semantic structures*, Munic, Fink Verlag, 1975, pàg. 66-78. No ens ha estat possible de consultar directament aquest treball.

Aquest plantejament ha provocat de vegades l'aparició de dues formes per a un mateix nom propi: l'una és el resultat de la transliteració, que presenta dificultats tipogràfiques o de lectura per als usuaris de la llengua d'arribada, i l'altra és el resultat de la transcripció, que presenta correspondència entre sons i grafies.

Els problemes fonològics són difícils de solucionar, i, per aquest motiu, podem observar casos de transferència en què es viola el sistema gràfic o el sistema fonològic de la llengua d'arribada. Sigui com sigui, en aquests casos és recomanable respectar l'accentuació de la llengua de partida.

2.2.6. Els noms propis de les llengües amb alfabet no llatí

El tractament dels noms propis procedents de llengües que no fan servir l'alfabet llatí comporta una dificultat afegida.

En cas dels noms russos i àrabs, l'Institut d'Estudis Catalans ha publicat uns criteris per transliterar-los i transcriure'ls.²¹ Al llarg d'aquest article ens hi referirem repetidament.

Un cas especial de tractament és l'adaptació dels noms propis xinesos, ja que des de l'1 de gener de 1979 està en vigor un nou sistema d'escriptura fonètica del xinès, tal com es pronuncia en la llengua mandarina. Aquest sistema, anomenat *pinyin* (literalment, 'unificació de sons'), unifica la transcripció d'aquest idioma per a tot el món.²²

El *pinyin*, que no té accents i que fa servir dièresis i apòstrofs excepcionalment, es basa en dos criteris fonamentals: no es pot suprimir cap signe, encara que sembli superflu (si traiem una *a* del nom de la província de *Sbaanxi*, farem que es pugui confondre amb la província veïna de *Shanxi*), ni es poden unir o separar mots arbitràriament (el nom de la província de *Heilongjian* es podria confondre amb el nom del riu *Heilong Jian*, que nosaltres coneixem amb la forma tradicional *Amur*).

Tanmateix, els noms propis de persones i els noms propis històrics i geogràfics que ja tenen una forma tradicional en català, la poden conservar.

Finalment, els noms propis de persones i d'entitats de les comunitats

21. Vegeu la «Proposició sobre els sistemes de transliteració i transcripció dels mots àrabs en català», a *Documents de la Secció Filològica*, I, 1990, pàg. 141-158, i la «Proposta sobre el sistema de transcripció i transliteració dels noms russos al català», *Documents de la Secció Filològica*, III, 1996, pàg. 55-89.

22. Alguns mitjans de comunicació consideren que, per fer-ne l'adaptació a les llengües romàniques, caldria depurar-lo de la seva excessiva influència de la fonètica anglesa.

xineses d'ultramar (*Taiwan, Hong Kong, Singapur*²³) i de les altres comunitats xineses d'arreu del món s'han d'escriure amb la grafia que aquestes fan servir, llevat que es tracti de noms que ja tenen forma tradicional en català, encara que ens hagin pervingut de l'anglès.

2.2.7. Les llengües intermediàries

L'adaptació dels noms propis de llengües que no fan servir l'alfabet llatí presenta també el problema següent: sovint, aquests noms han estat divulgats internacionalment mitjançant la seva transcripció francesa o anglesa, que de vegades és usual i, fins i tot, oficial, al mateix país d'origen. En aquests casos, l'intent d'adaptar al català aquests noms d'una manera sistemàtica i exhaustiva els podria fer inidentificables.

Tanmateix, sempre que sigui possible, hauríem d'evitar de fer servir una transcripció no catalana (el nom rus *Gueorgui* s'ha d'escriure així en català, i no *Georges*, com en francès, ni *George*, com en anglès), i encara menys quan es tracta de noms propis traduïts al francès o a l'anglès d'un idioma que empra caràcters llatins (el nom polonès *Ian* ha de ser en català *Joan* o *Jan*, i no *Jean*, com en francès, ni *John*, com en anglès).

Tampoc no hem de fer servir les formes espanyoles o franceses per als noms propis bascos que tenen forma tradicional en català (per exemple, hem de fer servir *Sant Sebastià*, i no *San Sebastián* ni *Saint-Sebastien*).

2.3. Criteris generals per al tractament dels noms propis

2.3.1. D'entrada, cal constatar que el tractament dels noms propis és diferent segons la categoria del nom i, sobretot, segons el grau de coneixement que se'n té.

En l'apartat anterior hem vist alguns dels problemes més generals que planteja el tractament d'aquests noms en la traducció. Ara exposarem uns quants criteris que ens poden ajudar a trobar solucions per als problemes esmentats.

2.3.2. En les obres de ficció en què l'acció es desenvolupa en mons i llengües inexistents, els noms propis són inventats. En aquest cas, és aconsellable transcriure'ls, és a dir, escriure'ls segons l'alfabet i el sistema fonològic

23. *El Gran Larousse català*, erròniament, compon el nom d'aquest estat amb dues gg: *Singgapur*.

de la llengua d'arribada, però mirant de respectar la pronunciació que l'autor ha volgut donar als noms propis en la llengua original de l'obra traduïda. No s'han de violar les regles de la fonologia de la llengua d'arribada i s'han d'evitar pronúncies errònies en els lectors. Aquesta transcripció implica una naturalització i una integració dels dos sistemes fonològics i gràfics.

Si es tracta d'una llengua en què s'utilitza un alfabet diferent del de la llengua de partida, com ara el xinès, els noms propis són sotmesos a una transliteració: es reescriuen mitjançant signes gràfics alternatius de la llengua d'arribada.

2.3.3. Els noms propis d'individus o entitats existents, tant si es tracta d'obres de ficció com si es tracta d'obres de no-ficció, es poden adaptar íntegrament o bé parcialment, segons la possibilitat de ser més o menys reconeguts per la comunitat de la llengua d'arribada i segons el grau de coneixement que aquesta comunitat té del referent que designen.

Els noms propis de persona no són traduïts encara que en la llengua d'arribada es pronunciïn d'una manera diferent. De fet, un nom propi original d'una determinada llengua té formes diferents en altres llengües quan aquestes llengües corresponen a cultures o a territoris amb els quals hi ha hagut una relació històrica. Aquestes formes no es poden considerar al·lòctones encara que corresponguin a llocs o territoris aliens. Així, el nom de persona *Guillem* té formes diferents segons la llengua de què es tracta: en alemany, *Wilhelm*; en anglès, *William*; en francès, *Guillaume*; en espanyol, *Guillermo*.²⁴

Aquest fenomen es dona també amb els noms propis geogràfics que són molt coneguts (com ara els noms de països i ciutats importants), mentre que els noms menys coneguts (pobles, rius, vies de comunicació) generalment s'adapten. Els noms propis geogràfics acostumen a tenir forma tradicional si es compleix el requisit que hem enunciat en el paràgraf anterior, però en alguns noms propis geogràfics es donen solucions eclèctiques, de traducció parcial, com ara *Nova Orleans* o *Nova York*.

2.3.4. Pel que fa als noms propis geogràfics exclusivament, alguns autors consideren que la tendència actual és respectar-los, més que no pas adaptar-los:²⁵

«En el camp dels topònims la transició és ja total, i als atlas s'escriuen sempre aquests en llur llengua original... o, millor dir, en l'oficial de l'estat

24. Hi ha autors que s'estimen més de parlar de «versions equivalents», més que no pas parlar de «traducció», per referir-se a aquestes formes.

25. Josep M. ALBAIGÈS, «Sobre l'ortografia dels prenom personal», *Societat d'Onomàstica: Butlletí Interior*, núm. LXIV (març 1996), pàg. 9.

que els domina, cosa que també dóna lloc a conflictes, com sabem molt bé els catalans. [...] Aquestes formes originals, al començament exòtiques, van transcendent a la parla corrent, i avui és freqüent dir i escriure *Tebran*, *New York* i molts més. Amb això guanyem en una progressiva internacionalització de la cultura.

»[...] Podríem limitar-nos a dir que com més ens apropem a la grafia original d'un nom, més avancem en direcció al futur. Però no oblidem que vivim al present.

»Tot i que... compte, estem parlant de "la grafia original" ... o de la seva versió anglesa? Perquè, en realitat, és la que tendeix a imposar-se en el cas dels noms en altres alfabetes que no han "oficialitzat" una versió en l'alfabet llatí. També aquesta és la direcció del futur.»

Per als casos de noms propis d'una llengua que té l'alfabet llatí com a sistema d'escriptura, Fabra²⁶ recomana respectar l'ortografia de la llengua original si fa servir l'alfabet llatí. Això implica que s'accepta que en l'escriptura d'aquests noms propis hi hagi lletres i dígrafs estranys en català com ara *k*, *w*, *y*, *sh*, *ch* (*Manchester*, *Kuwait*).²⁷

Fabra defensa que la catalanització (naturalització o transcripció) dels noms propis no catalans s'ha de fer només quan som davant d'un nom d'estat (*Xile*) o bé d'un nom propi que ha esdevingut comú (*xampany*).

Així s'explica, com hem dit en el punt anterior, que els noms de països i ciutats importants tinguin sovint diverses versions en les diferents llengües naturals. P. ex., el nom de la ciutat alemanya *München* s'escriu, en català, *Munic*; en espanyol, *Múnic*, i en francès i en anglès, *Munich*. En canvi, els noms propis geogràfics menys coneguts generalment s'adapten (adaptació gràfica o fonològica).

2.3.5. En els noms propis geogràfics de llengües que fan servir un alfabet diferent del llatí, Fabra considera que està justificada la catalanització dels signes alfabètics. Les lletres i els dígrafs estranys no s'han de fer servir en l'adaptació de noms propis que provenen d'aquestes llengües.

Tanmateix, aquest mateix autor reconeix:²⁸

«[...] en llengües com el rus, ens trobem que certes transcripcions (*k*, *kh*, etc.) tenen, pot dir-se, un caràcter internacional pel fet d'emprar-les els

26. *Converses filològiques*, vol. vi, 1955, pàg. 71-78.

27. És discutible que les lletres *k*, *w* i *y* es puguin considerar actualment estranyes en català, per tal com figuren en el nostre alfabet.

28. *Converses filològiques*, vol. vi, 1955, pàg. 76.

mateixos russos quan escriuen llurs noms en caràcters llatins. Les respectarem en aquest cas?»

Efectivament, si més no per al cas del rus i de l'àrab, avui dia es recomana de transcriure i transliterar al català amb alguns signes al·lòctons, com ara *kh*, *dh*, *gh*, *th*, a més de l'ús d'accents diacrítics especials.²⁹

D'altra banda, hi ha llengües que, tot i emprar l'alfabet llatí, posseeixen lletres modificades (com és el cas del danès, del suec, del txec i del romanès, entre d'altres). Sortosament, els programes informàtics de tractament de textos més difosos ens permeten de representar-les sense gaires dificultats, amb la qual cosa es facilita d'ús i l'acceptació d'aquests caràcters especials.

2.3.6. Un aspecte menor, però que val la pena de tenir en compte és que, en les referències i les citacions bibliogràfiques, el lloc d'edició s'ha de posar en la llengua en què es redacta la bibliografia.

2.3.7. Els criteris generals que hem vist en els punts anteriors, però, no són suficients per resoldre tots els problemes amb què topen els traductors en voler tractar els noms propis. Calen, és clar, uns criteris més pràctics i específics.

En les seccions 4 i 5 d'aquest article intentarem donar criteris pràctics i específics per resoldre els problemes que planteja l'escriptura dels noms propis geogràfics no catalans en els textos de no-ficció. No tractarem, per tant, els altres tipus de noms propis.

3. ELS NOMS PROPIS GEOGRÀFICS EN LA TRADUCCIÓ DE TEXTOS

En els noms propis geogràfics podem distingir conceptualment dos elements: la *part genèrica* (o *genèric*) i la *part concreta*, que és un complement adjectival o preposicional d'aquella.

Només hi ha un genèric o apel·latiu per a cada nom, que pot ser explícit o implícit (*el llac Ness*, [*la ciutat de*] *Londres*). La resta —la part concreta— és nom propi, entès en sentit estricte. Així, diem *la comarca de la Vall d'Aran* (en què *la comarca* és la part genèrica —es tracta d'una comarca—, *de* és el nexa d'unió i *la Vall d'Aran* és la part concreta), però *la vall d'Aran* (en què

29. Vegeu la «Proposició sobre els sistemes de transliteració i transcripció dels mots àrabs en català», a *Documents de la Secció Filològica*, I, 1990, pàg. 141-158, i la «Proposta sobre el sistema de transcripció i transliteració dels noms russos al català», *Documents de la Secció Filològica*, III, 1996, pàg. 55-89.

la vall és la part genèrica —es tracta d'una vall—, *d'* és el nexa d'unió i *Aran* és la part concreta). Aquesta distinció té repercussions importants pel que fa a la grafia del nom propi, com podrem veure en l'apartat 4.2.3.

Segons M. Teresa Espinal, el genèric és un classificador lèxic que pot fer transparent (és a dir, que es pugui reconèixer) un nom propi opac:³⁰

«[Hay] NNPP que exigen la *introducción de clasificadores léxicos*: es decir, nombres comunes que proporcionen al receptor del mensaje información sobre la denotación del nombre, cuando ésta no pueda suplirse por análisis semántico, por ejemplo:

- »(28) Ratheim → la ciudad de Ratheim
- »Hudson → el río Hudson
- »Tipp-Ex → líquido corrector Tipp-Ex

»Dado que el significado lingüístico de dichos NNPP es opaco, con la introducción de un NC su interpretación se vuelve transparente.»

Centrant-nos ja en la traducció, observem que, pel que fa als noms propis geogràfics, hi ha dos usos ben diferenciats d'aquests noms en els textos escrits: d'una banda, l'ús de la forma tradicional; de l'altra, l'ús de la forma oficial segons la legislació. De vegades, aquestes formes es diferencien ostensiblement.

3.1. *L'ús de la forma tradicional*

3.1.1. La forma tradicional d'un nom propi geogràfic és la que la comunitat lingüística reconeix i fa servir per designar-lo. En el cas dels noms propis geogràfics no catalans, aquesta forma està adaptada fonèticament i ortogràficament a la llengua d'arribada, és la consignada en les enciclopèdies, en els diccionaris enciclopèdics i en els reculls de toponímia, i és la que fan servir els diaris i les revistes en general.

Sobre aquesta qüestió, Albert Jané afirma:³¹

«Així, doncs, és normal i correcte que en un text castellà hom escrigui [...] *Nápoles* i *Suíza*, per exemple, i que en un de català escriguem *Saragos-*

30. «Sobre la traducción de los nombres propios», *Cuadernos de Traducción e Interpretación*, núm. 11-12 (1992), pàg. 89.

31. «Sobre l'escriptura dels noms de lloc», a *Aclariments lingüístics*, vol. 1, 1973, pàg. 137.

32. *Converses filològiques*, vol. vi, 1955, pàg. 76-77.

sa, Osca, Nàpols i Suïssa, ja que es tracta de formes que aquestes llengües posseeixen, amb una tradició secular, i que no responen a cap adaptació arbitrària ni a cap imposició administrativa. En canvi, no seria pas admissible que en un text castellà apareguessin formes com ara *San Nazario, el Monte San Miguel* i *Ciudad Vieja*, en lloc de *Saint Nazaire, le Mont Saint Michel* i *Civitavecchia*, perquè es tractaria de traduccions sense tradició, totalment arbitràries, fins al punt que no resultarien identificables.»

Així mateix, Fabra opina:³²

«Que si una ciutat estrangera ja té d'antic una denominació catalana: és molt enraonat de conservar-li aquesta denominació. Tals *Londres, Nàpols, Milà*. Que en una ciutat estrangera hi ha una colònia catalana i aquesta espontàniament n'ha catalanitzat el nom: també sembla enraonat que, assabentats del fet, adoptem per a aquella ciutat la denominació ad[o]ptada pels catalans que hi resideixen. Tal és el cas [...] de *Rio de Janeiro, Cienfuegos, São Pa[u]lo*. Però, quan això no s'ha esdevingut, quan no hi ha raons especials que aconsellin de modificar el nom estranger, el millor és d'adoptar-lo en la seva forma originària sense preocupar-nos si té una terminació no catalana (*Toledo, Burgos, Logroño*) o si ell o un seu element admet una traducció catalana (*San Lucas, Saint-Etienne, Ciudad Real, New-castle*).»

Fins fa poc, la forma tradicional s'establia amb el pas del temps i l'ús popular, com acabem de llegir (p. ex., *Moscou, Lió*); actualment, són més aviat els mitjans de comunicació i les obres enciclopèdiques de referència els qui estableixen aquesta forma (p. ex., *Txernòbil*,³³ *Castella - la Manxa*).

En el cas del català, les obres de referència per a l'escriptura de la forma tradicional dels noms geogràfics al·lòctons són, com hem dit més amunt (cf. l'apartat 2.2.3), el *Gran Larousse català* per als noms propis procedents de llengües que no empen l'alfabet llatí (llevant-ne els diacrítics que no són estrictament accents) i, per a la resta, la 2a edició de la *Gran enciclopèdia catalana* i la 3a edició de l'*Atlas universal català*, per bé que aquesta darrera obra té el petit inconvenient que, en els mapes d'estats, posa la forma tradicional catalana dels noms propis geogràfics entre parèntesis, al costat de la forma oficial en la llengua original (a fi de no confondre els lectors, creiem que fóra preferible que ho fessin a l'inrevés, és a dir, de compondre la forma oficial entre parèntesis al costat de la forma tradicional catalana).

33. El *Gran Larousse català*, erròniament, compon agut aquest nom: *Txernobil*.

En el cas dels topònims de la Franja d'Aragó, és lamentable que en l'*Atlas* s'hagi donat preferència, sistemàticament, a la forma oficial espanyola: *Monzón* (*Montsó*), *Fonz* (*Fonts*).

Per tant, en general podem afirmar que la forma tradicional dels noms propis geogràfics no catalans que en tinguin és la que hem d'emprar en tota mena de textos en català.

3.1.2. Hi ha un cas especial de tractament dels noms propis geogràfics no catalans en els textos en català: els noms propis occitans. Aquests noms s'han d'escriure en la seva forma catalana si tenen tradició, o occitana si no en tenen. Per tant, hem de prescindir totalment de la forma francesa (p. ex., en comptes de *Aurillac*, *Puy-de-Dôme* —formes franceses—, hem de fer servir *Orlhac*, *Puèi Domat* —formes occitanes—).

Excepcionalment, si la forma occitana tradicional difereix tant de la forma oficial francesa que podria fer perillar el reconeixement del nom geogràfic, és admissible que la primera vegada que s'esmenti en un text es posi el nom oficial en francès a continuació, entre parèntesis.

En el cas de l'aranès, que és un dialecte occità, la Generalitat de Catalunya ha disposat que, per respecte al parlar d'aquesta comunitat, en tota mena de textos escrits en català —i no solament en els oficials— s'empli la forma aranesa dels noms propis geogràfics d'aquesta àrea lingüística (cf. la lletra *b* de l'apartat 3.2.1), amb l'excepció del nom de la comarca (*Vall d'Aran*), que sempre ha tingut forma tradicional en català.

3.2. L'ús de la forma oficial

La forma oficial d'un nom propi geogràfic és la que estableix la legislació del territori en què es troba, i és la que recullen els nomenclàtors i els mapes oficials d'aquell territori.

Així, d'acord amb Carles Duarte, a l'Estat espanyol:³⁴

«En relació amb els topònims, la legislació ens ofereix un panorama divers. Així, mentre [que] les lleis de normalització lingüística de Catalunya i de les Illes Balears (articles 12 i 14, respectivament) estableixen que els topònims d'aquestes comunitats (excepte els de la Vall d'Aran) tenen com a única forma oficial la catalana i que, en el mateix sentit, la Llei de normalització lingüística de Galícia (art. 10) disposa que els topònims de Galícia

34. «Traducció», a *La redacció de les lleis*, 1995, pàg. 164-166.

tenen com a única forma oficial la gallega, les corresponents lleis basca, navarresa i valenciana resulten menys contundents. En aquests darrers casos les lleis de normalització lingüística (art. 10 de la Llei basca, art. 8 de la Llei navarresa i 15 de la Llei valenciana) no fixen com a única forma oficial dels topònims la basca o la valenciana, sinó que en fan dependre la fixació de criteris de tradicionalitat i fins i tot, en tots dos casos, s'admet una doble denominació oficial.»

En els casos de doble denominació oficial (la de la llengua de la comunitat autònoma i l'espanyola), en general s'ha determinat que la forma que s'ha d'emprar s'ha de correspondre amb la llengua del text en què figura.

Sigui com sigui, aquesta forma o aquestes formes oficials s'han de fer servir en tot i pertot en l'àrea lingüística corresponent, i no s'ha de tenir en compte la forma tradicional o anterior que hi pogués haver (a Catalunya, p. ex., hem de fer servir arreu *Santa Perpètua de Mogoda*, malgrat que la forma tradicional i oficial anterior sigui *Santa Perpètua de la Moguda*).

En el cas concret del nom dels municipis, la Llei 7/1985, del 2 d'abril, reguladora de les bases de règim local, de l'Estat, estableix:

«Artículo 14

»1. Los cambios de denominación de los Municipios sólo tendrán carácter oficial cuando, tras haber sido anotados en un Registro creado por la Administración del Estado para la inscripción de todas las Entidades a las que se refiere la presente Ley, se publiquen en el BOE.

»2. La denominación de los Municipios podrá ser, a todos los efectos, en castellano, en cualquier otra lengua española oficial en la respectiva Comunidad Autónoma, o en ambas.»

Pel que fa a la traducció dels noms propis en general, cal tenir en compte les formes tradicionals arrelades en la llengua d'arribada. Tal com afirma Carles Duarte:³⁵

«Quant als noms de lloc, s'hi barregen dos factors: l'oficialitat i la tradició. En el cas de topònims dels territoris amb doble oficialitat lingüística, hi ha diverses formes de regulació, però fins i tot en els casos de regulació més clara i definida, que són els de Galícia, les Illes Balears i Catalunya, on les respectives lleis de normalització lingüística estableixen que l'única for-

35. «La traducció administrativa avui: mètodes i problemes», *Revista de Llengua i Dret*, núm. 11 (juliol 1988), pàg. 85.

ma oficial dels topònims és la de la llengua pròpia (amb l'excepció de la Vall d'Aran), aquesta normativa només es refereix al territori de la pròpia comunitat, que és l'àmbit de competència dels corresponents parlaments. De fet, el nom de Catalunya apareix castellanitzat gràficament en la versió castellana del mateix Estatut d'Autonomia.

»D'altra banda, en els topònims un factor decisiu és el de la tradició, pel fet que hi ha un seguit de topònims forasters que, com a conseqüència d'una relació intensa amb el territori al qual corresponen o de la gran importància que tenen i, doncs, de la seva freqüència d'ús, les llengües han incorporat i han utilitzat tradicionalment amb una certa adaptació (per exemple, *Oscà, Saragossa, Londres*, etc.). Aquestes formes tradicionals són les que apareixen en enciclopèdies, atles, etc., i, a més, són les que han esdevingut naturals en l'expressió espontània dels parlants (que, per exemple parlant en català, no es refereixen a *Zaragoza* o a *London*). [...]

»[...] són de l'opinió que en traduccions oficials catalanes de textos, posem per cas, castellans, hem d'usar els topònims tradicionals en català, si n'hi ha, i no els castellans, perquè fer servir formes com *Zaragoza* o *Huesca* en textos catalans, encara que siguin traduïts, trenquen l'expressió natural o espontània de qualsevol catalanoparlant [...].»

Aquest mateix autor, en el manual *La redacció de les lleis*, recomana:³⁶

«[...] cal seguir en general el criteri de tradició en la llengua d'arribada (per exemple: *Terol, Saragossa, Aquisgrà, Ginebra*, etc.) i, quan no hi hagi tradició en aquesta llengua, d'adopció d'una forma que basant-se en el respecte a la forma original, s'ajusti, quant a la grafia i la fonètica, al sistema de la llengua d'arribada (per exemple: *Txernòbil, Xangai*, etc.).»

Totes les llengües del món, en general, segueixen aquest criteri. Per tant, quant als noms propis geogràfics no catalans, cal tenir ben present de donar preferència al terme catalanitzat tradicional, si n'hi ha (si no n'hi ha, veurem què s'ha de fer en les seccions 4 i 5); mentre que s'ha de fer servir la forma oficial en els noms propis geogràfics catalans.

En els subapartats que segueixen exposarem la legislació més important aplicable actualment a cadascun dels territoris de llengua catalana. Farem servir l'expressió *legislació toponímica* per referir-nos al conjunt de normes que regulen l'ús dels noms propis geogràfics en un territori determinat.

36. Carles DUARTE, «Traducció», a *La redacció de les lleis*, 1995, pàg. 166.

Finalment, cal recordar que, en la llengua general, i també en la de les normes jurídiques, la confusió entre *topònim* i *nom propi geogràfic* és gairebé absoluta, amb la qual cosa els seus sentits es fan, sovint, indistingibles.

3.2.1. La legislació toponímica a Catalunya

a) Legislació general

La Llei 7/1983, del 18 d'abril, de normalització lingüística a Catalunya,³⁷ estableix, pel que fa l'ús del català en els noms propis geogràfics:

«Article 12

»1. Els topònims de Catalunya, excepte els de la Vall d'Aran, tenen com a única forma oficial la catalana.

»2. D'acord amb els procediments legals establerts, correspon al Consell Executiu de la Generalitat la determinació dels noms oficials dels territoris, dels nuclis de població, de les vies de comunicació interurbanes dependents de la Generalitat i dels toponímics de Catalunya. El nom de les vies urbanes ha d'ésser determinat per l'ajuntament corresponent.

»3. Aquestes denominacions són les legals a tots els efectes dins del territori català i la retolació s'hi ha d'acordar. El Consell Executiu de la Generalitat ha de reglamentar la normalització de la retolació pública, respectant en tots els casos les normes internacionals que l'Estat ha fet seves.

»[...]

»Disposicions transitòries

»[...]

»Segona

»1. Tots els rètols indicadors a què fa referència l'article 12 i que no són escrits en català o ho són incorrectament han d'ésser escrits correctament en català en el termini màxim de dos anys. Això no obstant, en el cas de la toponímia urbana, al costat dels nous indicadors escrits en català, es poden conservar els indicadors antics si aquests tenen una llarga tradició o un disseny artístic.»

37. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 322 (22 d'abril de 1983).

El Decret 78/1991, del 8 d'abril, sobre l'ús de la toponímia,³⁸ especifica encara més els noms que són objecte de regulació:

«Article 1. *Forma oficial dels topònims*

»1.1. Els noms de les comarques, dels municipis, de les entitats municipals descentralitzades, dels nuclis de població, dels accidents geogràfics i de qualsevol altra demarcació territorial, i també els noms dels carrers i de les vies urbanes i interurbanes de Catalunya, tenen com a única forma oficial la catalana, excepte els de la Val d'Aran, que tenen com a única forma oficial l'aranesa.

»1.2. Les denominacions en català o en aranès que estableixin els organismes competents, d'acord amb el procediment que estableix l'ordenament vigent, són les úniques legals a tots els efectes en el territori català.

«Article 2. *Retolació a les vies urbanes i interurbanes*

»2.1. La retolació a totes les vies urbanes i interurbanes dins el territori de Catalunya ha de fer constar els topònims de Catalunya, exclusivament en la seva forma oficial, amb l'única excepció del que disposa l'apartat 3 d'aquest article.

»[...]

«Article 3. *Ús de la toponímia oficial en els serveis al públic*

»3.1. En tots els rètols externs i interns de Catalunya, els topònims de Catalunya han de constar en la seva forma oficial.

»3.2. En tots els impresos, les capçaleres impreses de tota classe de papers, els segells i els matasegells, la premsa escrita, els fulletons [*sic*] publicitaris i altres elements anàlegs fabricats o editats a Catalunya per al seu ús a Catalunya, els topònims de Catalunya han de constar en la seva forma oficial.

»3.3. Els mapes, les guies i, en general, les publicacions descriptives del territori que s'editin a Catalunya, han de fer constar els topònims de Catalunya en la seva forma oficial.

«Article 4. *Matrícules de vehicles*

»Les matrícules dels automòbils, les naus, les aeronaus i qualsevol altre tipus de vehicle s'han d'ajustar estrictament, si prenen l'origen en un topò-

38. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 1434 (24 d'abril de 1991). El text d'aquest Decret fa servir *Val d'Aran* en comptes de *Vall d'Aran*, com pertocaria (vegeu l'apartat 3.1.2 i la lletra *b* de l'apartat en què som).

nim, a la forma oficial dels topònims de Catalunya, tant si aquests són designats completament com abreujadament.»

La Instrucció 8.1-IC del Ministeri d'Obres Públiques prescriu:³⁹

«1. *Nombres propios (poblaciones, provincias, Comunidades Autónomas, puntos característicos):*

»Se escribirá únicamente el topónimo oficial.

»Si no hubiera sido adoptado todavía un topónimo oficial, se escribirá el nombre propio en las dos lenguas: en la propia de la Comunidad Autónoma y en castellano. En este último caso, si el nombre fuera suficientemente corto para caber en una sola línea, se pondrá primero en la lengua de la Comunidad Autónoma y luego, separado por una barra (/) en castellano; si por su longitud convinieran dos líneas, el nombre en castellano se pondrá debajo del de la Comunidad Autónoma, separados por una línea horizontal.

»No obstante lo anterior, y mientras no se modifique el Mapa oficial de carreteras, si el topónimo oficial de una población difiriese mucho del que figura en la edición corriente de dicho Mapa, se escribirán ambos.

»2. *Nombres comunes*

»Los nombres comunes deberán escribirse de la misma manera descrita para los nombres propios sin denominación oficial, con el tipo de letra que corresponda a cada uno, y procurando sustituirlos, en la medida de lo posible, por pictogramas.»

Així mateix, els *Criteris lingüístics per a la senyalització viària*, publicats per la Generalitat el 1992, fixen:⁴⁰

«Els exotopònims (topònims que pertanyen a unes altres àrees lingüístiques) han d'anar escrits en la llengua pròpia del territori en què es trobi

39. M[INISTERIO DE] O[BRAS] P[ÚBLICAS Y] U[RBANISMO]. *Instrucción 8.1-IC Señalización vertical*. Madrid: MOPU. Dirección General de Carreteras, 1990.

40. Barcelona, Generalitat de Catalunya, Departament de Política Territorial i Obres Públiques, 1992.

el rètol, sense perjudici que es pugui escriure també en la llengua pròpia del territori a què es refereix el topònim.

»Sortint de Puigcerdà cap a França trobarem FRANÇA.

»Sortint de Lleida cap a l'Aragó trobarem SARAGOSSA, però venint de Saragossa cap a Catalunya podem trobar LÉRIDA al territori aragonès, fent referència a la ciutat.»

Finalment, la Llei 2/1992, del 28 de febrer, per la qual passen a denominar-se oficialment Girona i Lleida les províncies de Gerona i Lérída, de l'estat, estableix:⁴¹

«Artículo primero

»La actual provincia de Gerona se denominará oficialmente de Girona, de acuerdo con su tradición histórica, cultural y literaria; y en concordancia con el nombre oficial de Girona que tiene reconocido legalmente su capital.

«Artículo segundo

»La actual provincia de Lérída se denominará oficialmente de Lleida, de acuerdo con su tradición histórica, cultural y literaria; y en concordancia con el nombre oficial de Lleida que tiene reconocido legalmente su capital.

»DISPOSICIONES ADICIONALES

»[...]

»*Segunda.* Se faculta al Gobierno para adoptar las disposiciones necesarias para la aplicación de esta Ley, que deberán comprender, entre otras, el cambio de las letras «GE» por «GE» en las placas oficiales de matrícula de vehículos de la provincia de Girona.»⁴²

D'altra banda, l'Institut d'Estudis Catalans, d'acord amb la tradició i amb l'etimologia, ha proposat les denominacions més adequades per designar els municipis de Catalunya.⁴³ Tanmateix, correspon a les entitats ad-

41. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 52 (29 febrer 1992).

42. Efectivament, el Reial decret 567/1992, del 29 de maig (BOE núm. 138, del 9 de juny de 1992), modifica l'art. 233 del Codi de circulació i canvia la sigla oficial GE per GI en les plaques de matrícula i en els permisos de circulació nous, i també en els vells que es renovin; estableix, així mateix, que aquesta modificació es pot fer també voluntàriament.

43. «Llista dels noms dels municipis del Principat», a *Documents de la Secció Filològica*, I, 1990, pàg. 85-118; «Addicions i esmenes a la "Llista de noms dels municipis del Prin-

ministratives corresponents —en aquest cas, als ajuntaments— d'aprovar la forma oficial que volen emprar, la qual s'ha d'utilitzar en tota mena de documents:⁴⁴

«Article 29

»1. La denominació d'un municipi només es pot canviar si així ho acorda el seu ajuntament i per mitjà del procediment establert per l'article 30.
»[...]

»Article 30

»1. L'acord de canvi de denominació d'un municipi ha d'ésser adoptat pel ple de l'ajuntament i requereix el vot favorable de les dues terceres parts del nombre de fet i, en tots els casos, de la majoria absoluta del nombre legal de membres de la corporació. Abans de l'adopció de l'acord municipal, s'ha d'obrir informació pública per un termini mínim de trenta dies.

»2. L'acord municipal ha d'ésser tramès al Departament de Governació.

»[...]

»4. Si en el termini de tres mesos el Govern de la Generalitat no hi formula oposició, l'acord municipal s'ha de considerar com a definitiu i executiu.»

La Generalitat només es pot oposar a aquest acord en el cas següent:

«Article 30

»[...]

»3. Quan la nova denominació acordada per l'ajuntament és susceptible d'ésser confosa amb la d'un altre municipi o conté incorreccions lingüístiques o no s'adiu amb la toponímia catalana, correspon al Govern de la Generalitat, a proposta del Departament de Governació, la resolució definitiva sobre el canvi de nom, amb informe previ de les institucions científiques idònies i l'audiència prèvia del municipi interessat.

»[...]

---

cipat" dreçada el 6 de novembre de 1980», a *Documents de la Secció Filològica*, II, 1992, pàg. 71-77, i «Sobre toponímia», a *Documents de la Secció Filològica*, III, 1996, pàg. 153-169 (vegeu les notes a peu de pàgina de la llista de municipis del capítol XVI, «Les expressions de lloc», de l'obra *Manual d'estil: La redacció i l'edició de textos*, 1995, pàg. 508-569).

44. «Llei 8/1987, de 15 d'abril, municipal i de règim local de Catalunya», *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 832 (27 abril 1987).

Pel que fa a l'ús dels noms propis geogràfics no catalans en tota mena de textos, la Generalitat de Catalunya, mitjançant el Decret 78/1991 esmentat suara, estableix, entre altres coses:

»*Article 2. Retolació a les vies urbanes i interurbanes*

»[...]

»2.2. Quan en la retolació de les vies urbanes o interurbanes s'indiqui la direcció cap a un lloc de fora de Catalunya, el topònim corresponent ha de figurar en català si té una forma tradicional en aquesta llengua, sens perjudici que pugui figurar també en altres llengües. A la Val d'Aran, aquesta norma s'ha d'aplicar referida a l'aranès en el lloc del català.

»2.3. Les prescripcions que estableix l'apartat anterior s'han d'aplicar també, dins el territori de Catalunya, als rètols situats fora de la Val d'Aran que designin topònims aranesos i als rètols situats a la Val d'Aran que designin topònims catalans de fora de la vall.

»[...]

»*Article 5. Llibres de text i material escolar*

»No es pot autoritzar administrativament l'ús de llibres de text i de material didàctic destinat a les escoles de Catalunya si els topònims de Catalunya no consten en la seva forma oficial del topònim, sens perjudici que quan la llengua utilitzada en el llibre o el material no sigui la llengua oficial del topònim, aquest pugui fer-se constar també en la forma tradicional de la llengua vehicular, si en té.»

Així mateix, la Llei de l'Estat 2/1992, esmentada més amunt, determina, en la disposició addicional primera:

«Primera. En los libros de texto y material didáctico y en otros usos no oficiales, cuando la lengua que se utilice sea el castellano, el topónimo correspondiente podrá designarse en esta lengua.»

És a dir, que, malgrat l'oficialització dels topònims Girona i Lleida a tots els efectes, en usos no oficials es pot fer servir el topònim tradicional espanyol en els textos escrits en aquesta llengua (Gerona i Llérida, respectivament).

b) *Legislació específica per a la Vall d'Aran*

La Llei 7/1983, del 18 d'abril, de normalització lingüística a Catalunya, estableix, pel que fa a l'ús del català en els noms propis geogràfics de la Vall d'Aran:

«Article 28

»[...]

»3. Els topònims de la Vall d'Aran tenen com a forma oficial l'aranesa.

»[...]

Els autors del *Manual d'estil*, però, precisen:⁴⁵

«Els topònims de la comarca de la Vall d'Aran tenen com a única forma oficial l'aranesa, llevat del nom de la comarca, que es pot continuar escrivint en català per tradició.»

Pel que fa a l'escriptura dels noms propis geogràfics, el Decret 78/1991, del 8 d'abril, sobre l'ús de la toponímia, estableix, com hem vist més amunt:

«Article 1. *Forma oficial dels topònims*

»1.1. Els noms de les comarques, dels municipis, de les entitats municipals descentralitzades, dels nuclis de població, dels accidents geogràfics i de qualsevol altra demarcació territorial, i també els noms dels carrers i de les vies urbanes i interurbanes de Catalunya, tenen com a única forma oficial la catalana, excepte els de la Val d'Aran, que tenen com a única forma oficial l'aranesa.

»1.2. Les denominacions en català o en aranès que estableixin els organismes competents, d'acord amb el procediment que estableix l'ordenament vigent, són les úniques legals a tots els efectes en el territori català.

»Article 2. *Retolació a les vies urbanes i interurbanes*

»2.1. La retolació a totes les vies urbanes i interurbanes dins el territori de Catalunya ha de ser fer constar els topònims de Catalunya, exclusivament en la seva forma oficial, amb l'única excepció del que disposa l'apartat 3 d'aquest article.

»2.2. Quan en la retolació de les vies urbanes o interurbanes s'indiqui la direcció cap a un lloc de fora de Catalunya, el topònim corresponent ha de figurar en català si té una forma tradicional en aquesta llengua, sens perjudici que pugui figurar també en altres llengües. A la Val d'Aran, aquesta norma s'ha d'aplicar referida a l'aranès en el lloc del català.

45. Josep M. MESTRES *et al.*, *Manual d'estil: La redacció i l'edició de textos*, 1995, pàg. 497.

»2.3. Les prescripcions que estableix l'apartat anterior s'han d'aplicar també, dins el territori de Catalunya, als rètols situats fora de la Val d'Aran que designin topònims aranesos i als rètols situats a la Val d'Aran que designin topònims catalans de fora de la vall.»

Finalment, no ens cansarem d'insistir en el fet que s'ha d'emprar exclusivament el nom tradicional català d'aquesta comarca en tota mena de textos escrits en català —tal com fa la Llei de normalització lingüística—, de la mateixa manera que en els textos escrits en aranès es fa servir *Catalonha*, que és la denominació tradicional en aquella llengua —i no *Catalunya*—, per designar la nostra Comunitat Autònoma.

Efectivament, els *Criteris de traducció de noms oficials*, elaborats per la Comissió Assessora de Llenguatge Administratiu de la Generalitat de Catalunya,⁴⁶ en l'apartat «Estats, regions i accidents geogràfics», estableixen:

«En general, els noms de tots els estats, nacions, regions naturals o divisions administratives de caràcter regional van en la llengua del text i, per tant, són susceptibles d'ésser traduïts perquè majoritàriament tenen tradició en el nostre idioma.

»[...]

»Per les seves característiques especials, considerarem la Vall d'Aran en aquest apartat.

»En aranès:	En català:	En castellà:
»Val d'Aran	Vall d'Aran	Valle de Arán»

3.2.2. La legislació toponímica al País Valencià

La Llei 4/1983, del 23 de novembre, d'ús i ensenyament del valencià,⁴⁷ determina, pel que fa l'ús del català en els noms propis geogràfics:

«Article 15

»[...]

»3. Els municipis que tinguin denominació en les dues llengües de la Comunitat faran constar el seu nom en ambdues.

»4. Les denominacions adoptades pel Consell, a tenor de l'apartat 1,

46. Document inèdit, 1996, pàg. 24.

47. *Diari Oficial de la Generalitat Valenciana*, núm. 133 (1 de desembre de 1983).

i en la mesura que ho permeta el nom oficial, es retolaran en les dues llengües oficials.»

Així mateix, el Decret 58/1992, del 13 d'abril, del Govern Valencià,⁴⁸ pel qual es regula el procediment per a l'alteració dels noms dels municipis, estableix:

«*Article 1*

»1. Aquest decret regula el procediment per a l'alteració del nom dels municipis de la Comunitat Valenciana. La nova denominació del municipi s'haurà d'adequar a la seua tradició històrica i lingüística.

»[...]

»3. La denominació del municipi podrà ser en castellà o en valencià, o en les dues llengües. Els municipis que tinguen denominació en les dues llengües hauran d'utilitzar el seu nom en forma bilingüe.»

En aquests moments, el País Valencià és immers en un procés de normalització dels noms oficials dels municipis. En principi, a partir de la denominació en espanyol, els ajuntaments, d'acord amb el Decret damunt dit, poden sol·licitar que el nom oficial sigui només en valencià o bé en valencià i espanyol alhora.⁴⁹ En cas contrari, roman únicament com a oficial el nom espanyol.

La normativa de la Generalitat Valenciana no regula l'escriptura dels noms propis geogràfics no catalans en els textos escrits en la nostra llengua.

3.2.3. La legislació toponímica a les Illes Balears

La Llei 3/1986, del 29 d'abril, de normalització lingüística a les Illes Balears,⁵⁰ determina, pel que fa l'ús del català en els noms propis geogràfics:

«*Article 14*

»1. Els topònims de les Illes Balears tenen com a única forma oficial la catalana.

48. *Diari Oficial de la Generalitat Valenciana*, núm. 1775 (5 d'abril de 1992).

49. Vegeu les notes a peu de pàgina de la llista de municipis del capítol xvi, «Les expressions de lloc», de l'obra *Manual d'estil: La redacció i l'edició de textos*, 1995, pàg. 508-569.

50. *Bulleti Oficial de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears*, núm. 15 (20 de maig de 1986).

»2. Correspon al Govern de la Comunitat Autònoma, d'acord amb l'assessorament de la Universitat de les Illes Balears, determinar els noms oficials dels municipis, territoris, nuclis de població, vies de comunicació interurbanes en general i topònims de la Comunitat Autònoma. Els noms de les vies urbanes han d'ésser determinats pels ajuntaments corresponents, també, amb l'assessorament esmentat donant preferència a la toponímia popular tradicional i als elements culturals autòctons.

»3. Aquestes denominacions són les legals a tots els efectes i la retolació ha de concordar amb elles. El Govern de la Comunitat Autònoma ha de reglamentar la normalització de la retolació pública, respectant, en tots els casos, les normes internacionals que l'Estat hagi subscrit.»

Així mateix, el Decret 36/1988, del 14 d'abril, pel qual es publiquen en el *BOCIB* les formes oficials dels topònims de les Illes Balears,⁵¹ i el Decret 61/1990, del 31 de maig, d'ampliació del Decret 36/1988, de 14 d'abril,⁵² estableixen la forma oficial dels municipis i les entitats menors d'aquesta comunitat autònoma.

La normativa del Govern Balear no regula l'escriptura dels noms propis geogràfics no catalans en els textos escrits en la nostra llengua.

3.2.4. La legislació toponímica a Andorra

Andorra no disposa d'una legislació específica sobre els noms propis geogràfics. Sembla que n'hi ha prou amb les afirmacions contingudes en els articles 1 i 2 de la Constitució del Principat d'Andorra⁵³ per garantir la preeminència de la forma catalana en els noms propis geogràfics d'aquest Estat —corroborada per la publicació anterior de l'Atlas d'Andorra—.⁵⁴

«Article 1

»1. Andorra és un Estat independent, de Dret, Democràtic i Social. La seva denominació oficial és Principat d'Andorra.

»[...]

51. *Butlletí Oficial de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears*, núm. 51 (28 d'abril de 1988).

52. *Butlletí Oficial de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears*, núm. 73 (16 de juny de 1990).

53. *Butlletí Oficial del Principat d'Andorra*, núm. 24 (4 de maig de 1993).

54. Roser BASTIDA *et al.*, Andorra la Vella, Govern d'Andorra, Conselleria d'Educació, Cultura i Joventut, 1991.

»5. Andorra està integrada per les Parròquies de Canillo, Encamp, Ordino, La Massana, Andorra la Vella, Sant Julià de Lòria i Escaldes-Engordany.

»Article 2

- »1. La llengua oficial de l'Estat és el català.
»[...]»

La normativa del Govern andorrà no regula l'escriptura dels noms propis geogràfics no catalans en els textos escrits en la nostra llengua.

3.2.5. La legislació toponímica a la Catalunya Nord

A la Catalunya Nord no hi ha legislació dels noms propis geogràfics pel que fa a la llengua catalana ni, encara menys, pel que fa a la traducció dels noms propis no catalans. La legislació francesa estableix, com a única forma oficial, la francesa.⁵⁵

3.2.6. La legislació toponímica a l'Alguer

Ni a l'Alguer ni a Sardenya no hi ha legislació dels noms propis geogràfics pel que fa a la llengua catalana ni, encara menys, pel que fa a la traducció dels noms propis no catalans. La legislació italiana estableix, com a única forma oficial, la italiana.

4. CRITERIS PRÀCTICS PER A L'ESCRITURA DELS NOMS PROPIS GEOGRÀFICS NO CATALANS

Sense voler pontificar sobre aquesta matèria, però amb el desig de poder oferir eines útils als traductors, donem a continuació uns criteris que, si no indiquem explícitament una altra cosa, serveixen per a l'escriptura dels noms propis geogràfics no catalans en els textos oficials i en tota altra mena de textos, però especialment en els periodístics i en els científics en general.

55. Vegeu, sobre aquesta qüestió, les notes a peu de pàgina de la llista de municipis del capítol xvi, «Les expressions de lloc», de l'obra *Manual d'estil: La redacció i l'edició de textos*, 1995, pàg. 508-569.

4.1. Regles generals

4.1.1. Ens els textos redactats en llengua catalana, els noms geogràfics no catalans han d'adoptar la forma pertinent d'acord amb l'ordre de prioritats següent:

- 1) Si en té, s'ha d'emprar la forma tradicional catalana.

Via Làctia
Veneçuela
Mont-real
Trèveris
illes Canàries

- 2) Si no té forma tradicional en català, però es tracta d'un nom que prové d'una llengua que fa servir l'alfabet llatí, s'ha s'emprar la forma original sense cap alteració.

Chicago
Massachusetts
Lanzarote
Saint-Étienne
Münster

- 3) Si no té forma tradicional en català i es tracta d'un nom que prové d'una llengua que fa servir un alfabet no llatí,⁵⁶ s'ha d'emprar en general la forma original transcrita al català (en transcripció simplificada, si en té).

al-Àndalus
Kiev

- 4) Si no té forma tradicional en català i es tracta d'un nom que prové d'una llengua que fa servir un alfabet no llatí, però s'ha d'utilitzar en un text filològic o històric molt especialitzat en què és necessària per a la il·lustració i la comprensió del contingut de l'obra, es pot emprar la forma original transliterada al català.

56. Considerem *alfabet llatí* el conjunt dels caràcters alfabètics que fan servir les llengües romàniques —català, occità, espanyol, francès, portuguès, italià, romanès, etc.—, que inclou, entre d'altres, la *k*, la *w* i la *y*.

4.1.2. En qualsevol cas, en els textos situats temporalment en el moment present s'han d'evitar els «anacronismes toponímics», tal com ho manifesta Josep Lacreu:⁵⁷

«[...] quan el nom primitiu d'un lloc ha estat substituït per un altre de nou, també l'exotopònim de la llengua receptora queda desplaçat, lògicament, per la nova forma. [...] Així doncs, noms tan tradicionals en la nostra cultura com *Constantinoble* o *Angora*, una vegada que aquestes denominacions han perdut vigència en els respectius llocs d'origen, s'han de reemplaçar també, necessàriament, per les noves formes amb què es designen actualment aquestes ciutats: *Istanbul*, i *Ankara*, respectivament. D'altra manera, s'incorreria en un anacronisme gratuït.»

4.2. La forma

4.2.1. El gènere i el nombre gramaticals

4.2.1.1. D'una manera molt general, el gènere dels nom propis geogràfics no catalans queda fixat per la terminació del nom, d'acord amb les regles de la nostra llengua:

a) Són femenins els noms d'illes i els que acaben en *-a*. Hi ha algunes excepcions, com per exemple, *el Canadà*, *el desert del Sàhara*.

b) Són masculins els que acaben en *-o* i els que tenen altres terminacions diferents de *-a* (*Israel*, *el Marroc*, *Xipre*, *Kuwait*, *Madrid*, *Terol*, *el Sinai*). En els que porten l'adjectiu incorporat, com l'*Alt Volta* (actualment, *Burkina Faso*), el gènere el determina l'adjectiu.

c) Els noms dels mars poden ser en català masculins o femenins indistintament (*el mar Caspi* / *la mar Càspia*).

d) Els rius, els oceans i els estanys sempre són de gènere masculí (*l'Atlàntic*, *el Làdoga*, *el Mississipi*, *el Volga*, *el Rin*), llevat dels pocs rius catalans o occitans que tradicionalment han estat considerats femenins (*la Garona*, *la Muga*, *la Tet*). Direm, doncs, *l'alt Rin*, *la baixa Valira*.

57. *Manual d'ús de l'estàndard oral*, 2a ed., 1992, pàg. 335.

4.2.1.2. Els adjectius *tot* i *mig* anteposats a un topònim que no porta article són invariables (*tot Àfrica està afectada per la sequera, mig Suïssa està coberta de neu*).

4.2.1.3. Es poden escriure en plural els noms propis de les nacions quan l'ús hagi implantat aquesta possibilitat (*fer les Amèriques, les dues Espanyes, les dues Corees, les dues Alemanyes*).

4.2.2. L'accentuació gràfica

Els noms propis geogràfics no catalans adaptats a la nostra llengua porten l'accentuació d'acord amb les regles ortogràfiques del català (*París, Hèlsinki, els Carpats, l'Himàlaia*). En aquesta qüestió, cal evitar especialment les interferències de l'espanyol (escriurem, doncs, *Kíev*, i no *Kiev*; *Honolulu*, i no *Honolulú*; *Kàtmandu*, i no *Katmandú*).

En canvi, els noms no adaptats s'accentuen d'acord amb les regles ortogràfiques de la llengua d'origen, i no segons les regles del català (*Düsseldorf, São Paulo*).

4.2.3. El genèric

El genèric dels noms propis geogràfics no catalans generalment es tradueix, tant si s'adapta la part concreta com si es manté amb la forma de la llengua d'origen (*el golf Pèrsic, la plaça d'Oriente*).

En el cas de la toponímia urbana, hi ha també l'opció de deixar tot el topònim en la forma de la llengua d'origen, incloent-hi la part genèrica (*la Plaza de Oriente*).

De vegades, la part genèrica no es pot traduir, perquè la tradició ens l'ha servida en la llengua d'origen, i l'adaptació desvirtuaria el nom geogràfic o en dificultaria la identificació (*Schillerstraße, Times Square, Alexanderplatz*).

Pel que fa a l'ús de les majúscules en els genèrics, vegeu l'apartat 4.2.4.a.

4.2.4. L'ús de les majúscules

Tal com hem dit al començament de la secció 3, els noms propis geogràfics es componen generalment d'una part genèrica i d'una part con-

creta. Com que aquesta divisió té repercussions gràfiques pel que fa l'ús de les majúscules, les tractarem separatament.

a) La part genèrica

En els noms propis geogràfics no catalans totalment adaptats a la nostra llengua, el substantiu o l'adjectiu de la part genèrica s'escriuen amb la inicial en minúscula (*el canal de la Mànega, la mar Roja*). Si el genèric de la denominació geogràfica és un substantiu modificat per un adjectiu, aleshores tot el genèric s'escriu amb les inicials en majúscula (*el Gran Llac Salat, la Gran Badia Australiana*).

En els noms en què només s'ha adaptat la part genèrica, però no la concreta, aquella s'escriu amb la inicial en minúscula (*el carrer d'Alcalá*). L'abreviatura d'aquests genèrics també s'escriu amb la inicial en minúscula (*c., pl., av.*).

En canvi, en els noms en què no s'ha adaptat tampoc la part genèrica, aquesta s'escriu amb la inicial en majúscula (*Trafalgar Square*).

Les partícules (és a dir, els articles i els nexes d'unió) que integren la part genèrica i els nexes d'unió s'escriuen sempre amb la inicial en minúscula (*la península del Sinaï*).

De vegades, la part genèrica d'un nom propi geogràfic és emprada amb un valor absolut (és a dir, com a part concreta). Aleshores, és recomanable d'escriure el substantiu i, si s'escau, l'adjectiu amb la inicial en majúscula (*la Ronda, el Delta, la Península*).

b) La part concreta

En els noms propis geogràfics no catalans totalment adaptats a la nostra llengua, el substantiu i, si s'escau, l'adjectiu de la part concreta s'escriuen amb la inicial en majúscula (*els Estats Units d'Amèrica, la Cinquena Avinguda, el massís de la Selva Negra*). Els noms propis àrabs que porten anteposat l'article (*al-/an-/ar-*), s'escriuen també amb la inicial en minúscula (*al-Àndalus*).

En els noms en què només s'ha adaptat la part genèrica, però no la concreta, aquesta s'escriu amb la inicial en majúscula (*les illes Seychelles*). L'article que precedeix el primer nom propi de la part concreta, si en forma part, s'escriu amb la inicial en majúscula (*la comarca de Las Alpujarras*); les partícules interiors, en canvi, s'escriuen amb la inicial en minúscula (*la ciutat de Vejer de la Frontera*).

En canvi, en els noms en què no s'ha adaptat cap de les dues parts, els substantius i, si s'escau, els adjectius que les componen s'escriuen amb la inicial en majúscula (*la Rue Saint-Jacques*). Les partícules que integren aquests noms s'escriuen amb la inicial en minúscula (*el Paseo de la Castellana*).

4.2.5. L'article

L'article que precedeix de vegades el nom propi geogràfic no català s'ha de tractar de manera diferent segons que sigui una forma amb tradició i, per tant, adaptada, o una forma escrita en la llengua d'origen.

Si el nom propi geogràfic té forma tradicional en català, l'article hi acorda (*The Thames* → *el Tàmesi*, *La Habana* → *l'Havana*).

Si l'article de la llengua d'origen forma part intrínseca del nom propi, i aquest no s'adapta al català, es manté també en aquella llengua l'article (*La Spezia*, *viuen a La Puebla de Valdavia*). Aquests articles no es poden suprimir ni substituir, ni poden ser separats del nom propi (*el mogut Le Havre*, *la populosa ciutat de Los Angeles* —no *Els populosos Angeles*—).

Si el nom propi no adaptat no inclou l'article a l'inici de la denominació, aleshores pot portar anteposat l'article català per raons sintàctiques (*vam visitar el Duero*). Altrament, no podem anteposar-li aquest article (així, hem d'escriure *d'al-Àndalus*, i no *de l'al-Àndalus*).

Pel que fa a l'ús de les majúscules en els articles, vegeu l'apartat 4.2.4.

4.2.6. El contacte de l'article amb les preposicions *a*, *de* i *per*

La contracció amb les partícules (les preposicions *a*, *de* i *per*) en el cas d'aquests noms propis no presenta cap dificultat, ja que l'article dels noms propis geogràfics adaptats al català s'escriu amb la inicial en minúscula (*vaig anar al Caire*, *la ciutat del Caire*, *he tornat del Sinai passant pel Caire*). En els cas dels noms àrabs que porten article, per raons evidents no es pot fer la contracció, encara que s'escrigui en minúscula (*un poble d'al-Àndalus*).

Tanmateix, atès que l'article dels noms propis geogràfics no adaptats al català s'escriu amb la inicial amb majúscula, no és possible de fer la contracció amb les esmentades partícules (*a Los Angeles*, *per El Escorial*). En aquests casos, la preposició *de* s'apostrofa (*la platja d'El Sardinero*).

4.3. La pronúncia

Els noms propis geogràfics adaptats no presenten cap dificultat pel que fa a la pronúncia, ja que es tracta de mots catalans.

Els noms propis geogràfics procedents de llengües que no fan servir l'alfabet llatí s'han de pronunciar d'acord amb la transcripció corresponent (p. ex., *Sichuan*, pronunciat «sixuan»).

Els noms propis geogràfics no adaptats s'han de llegir intentant de respectar al màxim la llengua original sense estrafer la pronúncia. Així, el nom de la ciutat nord-americana de *Los Angeles* s'ha de pronunciar amb accent en la primera síl·laba del substantiu, sense neutralitzar les vocals àtones i amb una *g* catalana (perquè s'assembla a la pronúncia anglesa d'aquest nom). El nom del riu *Tajo*, en canvi, s'ha de pronunciar amb una *j* castellana, perquè no tenim cap so similar en català (com no sigui la *hac* aspirada d'algunes interjeccions).

5. EXEMPLES ORDENATS D'ACORD AMB LA CLASSIFICACIÓ DELS NOMS PROPIS

5.1. Els noms propis dels cossos celestes

Incloem en aquest apartat els noms d'estels i d'agrupacions d'estels i els noms de planetes, satèl·lits i asteroides i de les seves parts, entesos, tots aquests termes, en sentit ampli.

En general, aquests noms tenen forma tradicional en català, però algunes parts d'astres no tenen nom adaptat o bé corresponen a noms de persones (p. ex., *el cometa Halley*, *el circ lunar Lalaude*).

Tenen forma adaptada al català

el planeta Mart

el satèl·lit Lluna

la constel·lació de la Verge

la galàxia d'Andròmeda

l'Óssa Menor

el mar de la Tranquil·litat (Lluna)

la Via Làctia

No tenen forma adaptada al català

el cometa Halley

el circ lunar Lalaude

5.2. Els noms propis terrestres

Dins els noms propis geogràfics que podem trobar en el nostre planeta, recollim en aquest apartat els que són de fora dels Països Catalans, els quals hem classificat en dos grans grups: d'una banda, els noms d'accidents geogràfics, i de l'altra, els exotopònims (o noms de lloc), segons les distincions que hem establert en la secció 1 (vegeu el quadre 1).

5.2.1. Els noms d'accidents geogràfics de fora dels Països Catalans

Els noms d'accidents geogràfics es divideixen en relleus interiors, relleus costaners i hidrònims. Hi hem inclòs també, per bé que no les hem exemplificades, les vies de comunicació interurbanes.

5.2.1.1. Els relleus interiors

Incloem en aquest apartat els noms de les muntanyes, les serralades, les valls, els altiplans, els volcans i qualsevol altre element del relleu interior dels continents i de les illes.

En general, els més coneguts són els que tenen forma tradicional. Els menys coneguts, que usualment corresponen a accidents geogràfics regionals o locals, no tenen forma tradicional i, en general, no s'adapten.

Tenen forma adaptada al català
l'Himàlaia (Tibet/Xina/Índia)
els Urals (Rússia/Kazakhstan)
el desert del Sàhara (Sàhara Occidental)
la serralada dels Carpats (Europa central)
el Sinai (Egipte)
el massís de la Selva Negra (Alemanya)
la vall d'Aran (Espanya)
la península de Jutlàndia (Dinamarca / Alemanya)

No tenen forma adaptada al català
Sierra Nevada (Espanya)
Hvannadalshnúkur (Islàndia)
Puèi Domat (França)

5.2.1.2. Els relleus costaners

Incloem en aquest apartat els noms de les illes, els caps, les cales, les badies, els golfs i qualsevol altre element del relleu de la costa dels continents i les illes.

En general, els més coneguts són els que tenen forma tradicional. Els menys coneguts, que usualment corresponen a accidents geogràfics regionals o locals, no tenen forma tradicional i, en general, no s'adapten.

<i>Tenen forma adaptada al català</i>	<i>No tenen forma adaptada al català</i>
el golf Pèrsic	l'illa de Gotland (Suècia)
el canal de la Mànega	l'illa de Madeira (Portugal)
les Açores (Portugal)	la platja d'El Sardinero (Santander)
Sardenya (Itàlia)	Lanzarote (illa; Espanya)
Xipre (República de Xipre)	
Costa Blava (França)	
el cap Blanc (Mauritània/Sàhara Occidental)	
la Costa Vermella (França)	
la Gran Badia Australiana (Austràlia)	
el canal de la Mànega (Regne Unit / França)	
illes Canàries (Espanya)	
la península del Sinai (Egipte)	
les illes Seychelles (Seychelles)	

5.2.1.3. Els hidrònims

Incloem en aquest apartat els noms dels mars, els llacs, els rius, els torrents, els barrancs, les fonts, els estanys, els aiguamolls i qualsevol altre element del relleu relacionat amb cursos d'aigua.

En general, els més coneguts són els que tenen forma tradicional. Els menys coneguts, que usualment corresponen a accidents geogràfics regionals o locals, no tenen forma tradicional i, en general, no s'adapten.

<i>Tenen forma adaptada al català</i>	<i>No tenen forma adaptada al català</i>
el riu Groc (Xina)	el riu Valdeazogues (Espanya)
el llac Làdoga (Rússia)	el llac Rimache (Perú)
la mar Morta (Israel/Jordània)	el llac Ness (Regne Unit)
la mar Càspia (Orient Mitjà)	el Duero (Espanya)
el Danubi (Europa central)	

Tenen forma adaptada al català
la Garona (Espanya/França)
l'oceà Atlàntic
el Mississipí (EUA)
el Volga (Europa central)
el Rin (Europa central)
l'Amur (Xina)
la mar Roja (Orient Mitjà)
el Gran Llac Salat (EUA)

No tenen forma adaptada al català
—

5.2.2. Els exotopònims

Els exotopònims, o noms de llocs de fora dels Països Catalans, inclouen les entitats supraestatals, els estats, les nacions, els estats nord-americans, les grans regions administratives, les comunitats autònomes, els comtats, els departaments, les províncies, les demarcacions religioses, les comarques, les subcomarques, les petites regions naturals, les poblacions, els edificis, els monuments i els indrets singulars.

5.2.2.1. Entitats supraestatals

Incloem en aquest apartat els continents, els subcontinents i les organitzacions polítiques internacionals.

El nom de les entitats supraestatals té, en general, forma tradicional en català.

Tenen forma adaptada al català
Amèrica del Nord
Austràlia
Unió Europea
Àfrica

No tenen forma adaptada al català
—

5.2.2.2. Estats i nacions

El nom dels estats i de les nacions solen tenir forma tradicional en català.

Tenen forma adaptada al català
el Regne Unit
Alemanya
Colòmbia
Ucraïna
Nova Gal·les del Sud
el Japó
Mèxic
el Marroc
Israel
Xipre
el Canadà
Suïssa
Kuwait
Xile
Veneçuela
Estats Units d'Amèrica
Singapur

No tenen forma adaptada al català
Botswana
Sri Lanka
Zimbabwe
Taiwan
Puerto Rico

5.2.2.3. Estats nord-americans, grans regions administratives o històriques i comunitats autònomes

a) El nom d'alguns estats nord-americans té forma tradicional en català.

Tenen forma adaptada al català
Nou Mèxic
Califòrnia
Virgínia
Nova Jersey⁸⁸

No tenen forma adaptada al català
Wyoming
Tennessee
Hawaii

b) El nom d'algunes grans regions, especialment les europees, com ara les regions franceses o els *länder* alemanys, té forma tradicional en català.

Tenen forma adaptada al català
Patagònia (Argentina)
Saxònia (Alemanya)
Llombardia (Itàlia)
la Bretanya (França)
la regió d'Alsàcia-Lorena (França)
al-Àndalus (Espanya)

No tenen forma adaptada al català
el cantó de Sankt Gallen (Suïssa)
Schwerin (Alemanya)
Saarland (Alemanya)

58. Noteu que es tracta d'una adaptació mixta: mig forma adaptada, mig forma original.

c) El nom de totes les comunitats autònomes espanyoles té forma tradicional en català.

Tenen forma adaptada al català
Castella - la Manxa
Astúries
la Rioja
Comunitat Autònoma de les Illes Canàries

No tenen forma adaptada al català
—

5.2.2.4. Comtats, departaments, províncies i demarcacions religioses

Sovint, el nom de la província o del departament coincideix amb el de la capital d'aquests, que generalment té, per tradició, forma adaptada.

Tenen forma adaptada al català
Baix Rin (Alemanya)
la província de la Corunya (Espanya)
Bèrgam (Itàlia)
el bisbat d'Estrasburg (França)
Shaanxi (Xina)
Shanxi (Xina)
Terol

No tenen forma adaptada al català
Ringkøbing (Dinamarca)
Reggio di Calabria (prov. de la regió italiana de Calàbria)
La Paz (Bolívia)

5.2.2.5. Comarques, subcomarques i petites regions naturals

En general, els noms de les comarques, les subcomarques i les petites regions naturals no tenen forma tradicional en català.

Tenen forma adaptada al català
—

No tenen forma adaptada al català
La Berzosa (Espanya)
La Rioja (Espanya)
La Mancha (Espanya)
Campo de Calatrava (Espanya)
Los Monegros (Espanya)
Las Alpujarras (Espanya)

5.2.2.6. Les poblacions

Incloem en aquest apartat els noms dels municipis, les partides, els barris, els ravals, els carrers, les places, els edificis, els monuments, els indrets singulars i qualsevol element destacable del mobiliari urbà.

a) Els noms dels municipis

En general, només tenen forma tradicional en català els noms de les poblacions més importants i els d'aquelles que han tingut una relació històrica amb els Països Catalans.

Concretament, en el cas dels noms de poblacions en castellà, s'han adaptat només els de les capitals de província espanyoles, els de les poblacions limítrofes amb l'àrea lingüística catalana i els d'algunes capitals llatinoamericanes.

Tenen forma adaptada al català

Filadèlfia (EUA)
Palerm (Itàlia)
Cadis (Espanya)
Beirut (Líban)
Nova York⁵⁹ (EUA)
Lió (França)
el Caire (Egipte)
Bogotà (Bolívia)
Lleó (Espanya)
Montsó (Espanya)
Barbastre (Espanya)
Hong Kong (colònia britànica a la Xina)
Sant Sebastià (Espanya)
São Paulo (Brasil)
Düsseldorf (Alemanya)
Kàtmandu (Nepal)
Honolulu (Hawaii, EUA)
Kíev (Ucraïna)
Txernòbil (Ucraïna)
París (França)
Hèlsinki (Finlàndia)

No tenen forma adaptada al català

Chicago (EUA)
Los Angeles (EUA)
Badajoz (Espanya)
San José (Costa Rica)
Houston (EUA)
Porto (Portugal)
Xochimilco (Mèxic)
Manchester (Regne Unit)
Massachusetts (EUA)
Saint-Étienne (França)
Münster (Alemanya)
Madrid (Espanya)
Vejer de la Frontera (Espanya)
La Puebla de Valdavia (Espanya)
Le Havre (França)
La Spezia (Itàlia)
El Escorial (Espanya)

59. Noteu que es tracta d'una adaptació mixta: mig forma adaptada, mig forma original.

Tenen forma adaptada al català

Moscou (Rússia)
Nova Orleans (EUA)
Munic (Alemanya)
Orlhac (França)
Mont-real (Canadà)
Trêveris (Alemanya)
l'Havana (Cuba)
el Caire (Egipte)
Xangai (Xina)

No tenen forma adaptada al català

b) Les partides, els barris i els ravals

El nom de les partides, els barris i els ravals no té forma adaptada al català.

Tenen forma adaptada al català

No tenen forma adaptada al català
el barri de Carabanchel Alto (Madrid, Espanya)
el barri de Santa Cruz (Sevilla, Espanya)

c) Les vies urbanes

En general, les vies urbanes (carrers, places, passeigs, avingudes, etc.) no s'adapten. N'hi ha, però, que han esdevingut tan populars que sí que tenen forma tradicional en català.

Tenen forma adaptada al català

la plaça Roja (Moscou, Rússia)
la Cinquena Avinguda (Nova York, EUA)

No tenen forma adaptada al català

el carrer d'Alcalá / Calle de Alcalá (Madrid, Espanya)
Schillerstraße (Münster, Alemanya)
Park Avenue (Nova York, EUA)
el carrer de Serrano (Madrid, Espanya)
Times Square (Londres, Gran Bretanya)
Alexanderplatz (Münster, Alemanya)
la plaça de la Giralda (Sevilla, Espanya)
el passeig de Recoletos (Madrid, Espanya)
la plaça de Mayo (Buenos Aires, Argentina)
Oxford Street (Londres, Gran Bretanya)
Via Veneto (Roma, Itàlia)

Tenen forma adaptada al català

—

No tenen forma adaptada al català
la plaça d'Oriente / la Plaza de Oriente
(Madrid, Espanya)
Rue Saint-Jacques (París, França)
el Paseo de la Castellana (Madrid, Espanya)

d) Edificis, monuments i indrets singulars

Alguns edificis, monuments i indrets singulars, per la seva transcendència històrica o per la seva qualitat artística, han destacat, i els noms que els designen han esdevingut universals i sovint han conservat en totes les llengües la forma original.

Tanmateix, en els noms dels palaus, els museus, els castells, els monestirs i altres edificis monumentals, se sol traduir el genèric. En el cas que el genèric formi part intrínseca del nom propi, aleshores s'escriu amb la inicial en majúscula.

Tenen forma adaptada al català

l'Elisi (París, França)
la Casa Blanca (Washington, EUA)
l'Estàtua de la Llibertat (Nova York, EUA)
el Congrés dels Diputats (Madrid, Espanya)
la torre de Pisa (Pisa, Itàlia)

No tenen forma adaptada al català

la Fontana di Trevi (Roma, Itàlia)
l'Empire State Building (Nova York, EUA)
el Central Park (Nova York, EUA)
la Puerta de Alcalá (Madrid, Espanya)
el Palacio de Oriente (Madrid, Espanya)
el Buckingham Palace (Londres, Gran Bretanya)
la National Gallery (Nova York, EUA)

5.2.2.7. Els noms propis geogràfics inclosos en la denominació d'organismes oficials

En general, els noms dels organismes oficials es tradueixen al català.

Tenen forma adaptada al català
la Junta d'Andalusia (Espanya)

No tenen forma adaptada al català

—

5.2.2.8. Els noms propis geogràfics inclosos en la denominació d'entitats privades

Si un nom propi geogràfic forma part del nom d'una entitat privada, no s'ha de traduir quan se cita el nom sencer de l'entitat, encara que tingui una forma tradicional adaptada en la llengua d'arribada.

En el cas de clubs o societats de caràcter esportiu, el criteri és el mateix, llevat de quan el nom propi geogràfic s'usa sol com a designació incompleta de l'entitat esportiva.

Tenen forma adaptada al català

el Saragossa (Espanya)
el Nàpols (Itàlia)
el Bayern de Munic (Alemanya)
el Cadis (Espanya)
l'Inter de Milà (Itàlia)
el Colònia (Alemanya)

No tenen forma adaptada al català

RCD Zaragoza

5.2.2.9. Les designacions coreferents

Les designacions coreferents són les que serveixen per designar noms propis geogràfics sense haver de fer servir la denominació oficial. Es consideren denominacions sinònimes d'aquesta.

la Costa dels Pirates (= Unió dels Emirats Àrabs)
la Ciutat Eterna (= Roma, Itàlia)

Hi ha, però, designacions coreferents que no substitueixen un nom oficial concret, precís, sinó que al·ludeixen a un conjunt més o menys homogeni de països o territoris.

el Tercer Món
l'Orient Mitjà

6. CONCLUSIONS

En aquest estudi hem pogut veure que la bibliografia sobre la traducció dedica molt poca atenció al tractament dels noms propis. Nosaltres, en canvi, hem arribat al convenciment que aquesta és una qüestió que no pot ésser considerada, ni de bon tros, d'una manera banal, ni des d'un punt de vista extern, només en relació amb els noms comuns.

Entre tots els aspectes que hem tractat, els que ens agradaria de destacar són els següents:

- Cal tenir en compte la importància de les propietats dels noms propis a l'hora de tractar-los amb vista a la traducció.
- Calen estudis exhaustius dels diversos aspectes relacionats amb el tractament dels noms propis en la traducció.
- És essencial que, al més aviat possible, els traductors puguin disposar d'uns criteris clars i pràctics per a la transliteració i la transcripció dels noms propis de llengües que fan servir un alfabet no llatí.
- Recordem que, per als noms propis geogràfics catalans i aranesos, hem de fer servir la forma oficial en tota mena de textos.
- Quant als noms propis geogràfics no catalans, si tenen forma tradicional en català, aquesta és la que hem de fer servir arreu; si no en tenen, haurem de procedir a adaptar-los formalment. En aquest cas, optarem per la transcripció o la transliteració segons el tipus de text que traduïm, o bé, excepcionalment, optarem per la traducció (*la plaça Roja*).
- En el tractament dels noms propis geogràfics de les llengües que no fan servir alfabet llatí, cal anar amb compte amb les interferències que provoquen les transcripcions de llengües d'ús internacional, com l'anglès o el francès. Pel que fa a l'acceptació d'aquestes transcripcions com a universals, una decisió raonable s'hauria de prendre amb el consens dels professionals dels mitjans de comunicació i dels responsables dels països corresponents.

Finalment, esperem que amb aquest article hàgim pogut contribuir a resoldre algunes de les dificultats amb què es troben els traductors a l'hora de tractar els noms propis no catalans, especialment, els noms propis geogràfics, en el procés de traducció.

7. BIBLIOGRAFIA

- ALBAIGÈS, Josep M. «Sobre l'ortografia dels prenomes personals». *Societat d'Onomàstica: Butlletí Interior*, núm. LXIV (març de 1996), p. 8-9.
- Atles universal català*. 3a ed. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1991.
- BASSEDA, Lluís. «Toponymie historique de Catalunya Nord». *Terra Nostra*, núm. 73-80 (1990).
- BASTIDA, Roser [et al.]. *Atlas d'Andorra*. Andorra la Vella: Govern d'Andorra. Conselleria d'Educació, Cultura i Joventut, 1991.
- BIBILONI, Gabriel. «L'article dels topònims». *Ronda*, núm. 18 (1985), p. 111-137.
- CARIA, Rafael. *Il mondo del Càlic, I: Studi di toponomastica e lessicografia algherese*. Sàsser: Editrice Democratica Sarda, 1990.
- CATFORD, J. C. *Una teoria lingüística de la traducció*. Caracas: Universidad Central de Venezuela, 1970.
- «Constitució del Principat d'Andorra». *Butlletí Oficial del Principat d'Andorra*, núm. 24 (4 de maig de 1993).
- COROMINA, Eusebi. *El 9 Nou: Manual de redacció i estil*. Vic: Diputació de Barcelona: Eumo: Premsa d'Osona, 1991.
- COROMINES, Joan. *Estudis de toponímia catalana*. Vol. I. Barcelona: Barcino, 1965.
- *Estudis de toponímia catalana*. Vol. II. Barcelona: Barcino, 1970.
- «Alguns noms propis estrangers usats sovint en forma incorrecta». A: *Lleures i converses d'un filòleg*. Barcelona: Club Editor, 1971, p. 55-60.
- *Onomasticon Cataloniae*. Vol. I. Barcelona: Curial Edicions Catalanes: La Caixa, 1989.
- Criteris lingüístics*. 2a ed., revisada. Barcelona: Universitat de Barcelona. Servei de Llengua Catalana, 1992.
- Criteris lingüístics per a la senyalització viària*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Política Territorial i Obres Públiques, 1992.
- Criteris lingüístics que proposa el Departament de Filologia Catalana per a les emissions de TVE a les Illes Balears*. Palma de Mallorca: Universitat de les Illes Balears: Departament de Filologia Catalana i Lingüística General, [s. d.]. [Exemplar mecanografiat]
- «Decret 254/1987, de 4 d'agost, pel qual es regula l'ús de les llengües oficials per part de l'Administració de la Generalitat de Catalunya». *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 885 (2 de setembre de 1987).
- «Decret 36/1988, de 14 d'abril, pel qual es publiquen en el BOCAIB les formes oficials dels topònims de les Illes Balears». *Butlletí Oficial de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears*, núm. 51 (28 d'abril de 1988).

- «Decret 140/1988, de 24 de maig, pel qual s'aprova el Reglament de demarcació territorial i població dels ens locals». *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 1016 (11 de juliol de 1988). [Esmenes en el DOGC núm. 1092 (13 gener 1989)].
- «Decret 61/1990, de 31 de maig, d'ampliació del Decret 36/1988, de 14 d'abril». *Bulletí Oficial de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears*, núm. 73 (16 de juny de 1990).
- «Decret 78/1991, de 8 d'abril, sobre l'ús de la toponímia». *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 1434 (24 d'abril de 1991).
- «Decret 58/1992, de 13 d'abril, del Govern Valencià, pel qual es regula el procediment per a l'alteració dels noms dels municipis». *Diari Oficial de la Generalitat Valenciana*, núm. 1775 (5 d'abril de 1992).
- Denominació oficial dels municipis de la Comunitat Valenciana*. 2a ed. València: Generalitat Valenciana. Conselleria d'Administració Pública, 1992.
- Denominació oficial dels municipis i altres entitats locals de la Comunitat Valenciana*, 1992. València: Generalitat Valenciana. Secretaria General de la Conselleria d'Administració Pública, 1992.
- Documents de la Secció Filològica, I*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1990.
- Documents de la Secció Filològica, II*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1992.
- Documents de la Secció Filològica, III*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1996.
- DUARTE, Carles. «La tradició administrativa avui: mètodes i problemes». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 11 (juliol de 1988), p. 77-89.
- «Traducció». A: CAMPS, Oriol [et al.]. *La redacció de les lleis*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Escola d'Administració Pública de Catalunya, 1995, p. 149-170.
- «Edicte de 13 de gener de 1993, pel qual es dona publicitat al nom oficial dels municipis de Catalunya, de les seves respectives capitals i de les entitats municipals descentralitzades». *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 1704 (5 de febrer de 1993).
- EMISSORES DE LA GENERALITAT [DE CATALUNYA]. U[NITAT] [D']A[SSESSORAMENT] L[INGÜÍSTIC]. *Les principals faltes davant el micròfon*. L'Hospitalet [de Llobregat]: Centre de Normalització Lingüística, 1986, p. 39.
- ESPINAL, M. Teresa. «Sobre la traducció de los nombres propios». *Cuadernos de Traducción e Interpretación*, núm. 11-12 (1989-1991), p. 73-93.
- FABRA, Pompeu. *Converses filològiques*. Vol. VI: *Lèxic. Primera part*. Barcelona: Barcino, 1955, § 361-366, p. 71-78.

- *Converses filològiques*. Vol. IX: *Lèxic. Quarta part*. Barcelona: Barcino, 195, § 555-5556, p. 60-62.
- *Gramàtica catalana*. 15a ed. Barcelona: Teide, 1991. [1a ed., 1956]
- GENERALITAT DE CATALUNYA. COMISSIÓ ASSESSORA DE LLENGUATGE ADMINISTRATIU. *Criteris de traducció de noms oficials* [Document provisional]. Barcelona, 1996. [Inèdit]
- Gran enciclopèdia catalana*. 2a ed. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1986-1993. 25 v.
- Gran Larouse català*. Barcelona: Edicions 62, 1990-1993. 10 v.
- Guia lingüística per a administracions locals*. Barcelona: Consorci per a la Normalització Lingüística, 1992. [Fulls datats el setembre de 1995]
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS. *Diccionari de la llengua catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana: Edicions 62: Publicacions de l'Abadia de Montserrat; Palma: Moll; València: Edicions 3 i 4, 1995.
- JANÉ, Albert. *Aclariments lingüístics*. Vol. I. Barcelona: Barcino, 1973, p. 136-140.
- «Noms del Rosselló». *Avui* (2 de maig de 1976).
- «Toponímia correcta (III)». *Avui* (23 de setembre de 1976).
- «El Voló». *Avui* (15 de febrer de 1977).
- «Els topònims inventats». *Avui* (8 de juny de 1977).
- «La guingueta». *Avui* (24 de juliol de 1977).
- «Les majúscules (II)». *Avui* (12 de gener de 1978).
- «El Roine passa per Lió». *Avui* (17 de març de 1978).
- «Noms geogràfics». *Avui* (14 de setembre de 1978).
- «Consulteu els nomenclàtors». *Avui* (7 d'agost de 1980).
- «Adaptacions ortogràfiques». *Avui* (20 de novembre de 1980).
- «Cervera de la Marenda». *Avui* (5 de juny de 1983).
- «Els països imaginaris». *Avui* (11 de desembre de 1983).
- «Noms estrangers». *Avui* (20 de febrer de 1984).
- «Topònims alemanys». *Avui* (18 de maig de 1984).
- «Noms de lloc». *Avui* (24 de juny de 1984).
- LACREU, Josep. *Manual d'ús de l'estàndard oral*. 2a ed., rev. i ampl. València: Universitat de València. Institut de Filologia Valenciana, 1993.
- «Ley 2/1992, de 28 de febrero, por la que pasan a denominarse oficialmente Girona y Lleida las provincias de Gerona y Lérida». *Boletín Oficial del Estado*, núm. 52 (29 de febrer de 1992).
- «Ley 7/1985, de 2 de abril, reguladora de las bases de régimen local». *Boletín Oficial del Estado*, núm. 135 (7 de juny de 1985). [Esmenes en el BOE núm. 139 (11 de juny de 1985)].

Libro de estilo de ABC. Barcelona: Ariel, 1993.

Libro de estilo de El Periódico de Catalunya. [Barcelona: s. d.] [Exemplar fotocopiats]

Llibre d'estil de l'Avui. [Barcelona: s. d.] [Edició provisional]

«Llei 4/1983, de 23 de novembre, d'ús i ensenyament del valencià». *Diari Oficial de la Generalitat Valenciana*, núm. 133 (1 de desembre de 1983).

«Llei 7/1983, de 12 d'abril, de normalització lingüística a Catalunya». *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 322 (22 d'abril de 1983).

«Llei 3/1986, de normalització lingüística a les Illes Balears». *Butlletí Oficial de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears*, núm. 15 (20 de maig de 1986).

«Llei 6/1987, de 4 d'abril, de l'organització comarcal de Catalunya». *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 827 (10 d'abril de 1987).

[Esmenes per error tècnic en el DOGC núm. 830 (22 d'abril de 1987)]

«Llei 8/1987, de 15 d'abril, municipal i de règim local de Catalunya». *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 832 (27 d'abril de 1987).

«Llei 3/1990, de 8 de gener, de modificació de la divisió comarcal de Catalunya». *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 1243 (17 de gener de 1990).

«Llei 8/1991, de 3 de maig, sobre l'autoritat lingüística de l'Institut d'Estudis Catalans». *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 1440 (8 de maig de 1991).

Les majúscules i les minúscules. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona. Gabinet de Llengua Catalana, 1992.

Majúscules i minúscules. 2a ed. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Direcció General de Política Lingüística, 1992.

Manual de correcció i redacció del Diari de Sessions. Barcelona: Parlament de Catalunya, [1995].

MARÍN, Ferran; VERNET, Jaume. «El règim jurídic de la llengua en la retolació pública, la toponímia i la denominació dels ens locals a Catalunya». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 16 (desembre de 1991), p. 85-119.

MENDIETA, Salvador. *Manual de estilo de TVE*. Barcelona: Labor, 1993.

MESTRES, Josep M. [et al.]. *Manual d'estil: La redacció i l'edició de textos*. Barcelona: Eumo: Universitat de Barcelona: Universitat Pompeu Fabra: Associació de Mestres Rosa Sensat, 1995.

MILIAN, Antoni. «Notes de legislació i jurisprudència». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 3 (abril de 1984), p. 135-155. [Reproducció del text de la Llei 3/1983, del 15 de juny, de normalització lingüística, p. 140-148]

— «Notes de legislació i jurisprudència». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 4

- (novembre de 1984), p. 167-207. [Reproducció del text de la Llei 4/1983, del 23 de novembre, d'ús i ensenyament del valencià, p. 172-190]
- «Notes de legislació i jurisprudència». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 8 (desembre de 1986), p. 205-248. [Reproducció del text de la Llei 3/1986, del 29 d'abril, de normalització lingüística, p. 232-246.]
- M[INISTERIO DE] O[BRAS] P[ÚBLICAS Y] U[RBANISMO]. *Instrucción 8.1-IC Señalización vertical*. Madrid: MOPU. Dirección General de Carreteras, 1990.
- El(s) model(s) lingüístic(s) de la RTVV*. [València: RTVV, s. d.] [Exemplar mecanografiat]
- M[OLL], A[ina]. «Topònims». A: *Línia directa amb la Campanya de Normalització Lingüística*. 2a ed. Vol. I. Palma de Mallorca: Campanya de Normalització Lingüística de les Illes Balears, 1992, p. 39-45.
- MORAN I OCERINJAUREGUI, Josep. «De re toponymica». *Ronda*, núm 20 (1986), p. 231-234.
- *Consideracions sobre l'onomàstica*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1996.
- MOREU-REY, Enric. *Els nostres noms de lloc*. Palma de Mallorca: Moll, 1982.
- NEWMARCK, Peter. *Manual de traducció*. Madrid: Cátedra, 1992.
- El País: Libro de estilo*. Madrid: El País, 1990.
- Proposta de traducció de noms propis*. Barcelona: Universitat de Barcelona. Servei de Llengua Catalana, 1991.
- PUJOL, Josep M.; SOLÀ, Joan. *Ortotipografia: Manual de l'autor, l'autoeditor i el dissenyador gràfic*. Barcelona: Columna, 1995.
- «Real decreto 567/1992, de 29 de mayo, [...]». *Boletín Oficial del Estado*, núm. 138 (9 de juny de 1992).
- «Resolució 109/V, del Parlament de Catalunya, sobre la normativa relativa a les denominacions dels municipis i les comarques». *Butlletí Oficial del Parlament de Catalunya*, núm. 69 (26 de juny de 1996).
- R[IBA], C[èlia]. «Els nostres topònims». A: *Línia directa amb la Campanya de Normalització Lingüística*. Vol. V. Palma de Mallorca: Campanya de Normalització Lingüística de les Illes Balears, 1993, p. 50-52.
- SANCHIS GUARNER, Manuel. *Contribució al nomenclàtor geogràfic del País Valencià*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1966.
- SERVITJE, Albert. *Llibre d'estil de la Universitat Pompeu Fabra*. Barcelona, UPF, 1996.
- SOL, Ramón. *Manual práctico de estilo*. Barcelona: Urano, 1992.
- SOLÀ, Joan [dir.]. *Llibre d'estil de l'Ajuntament de Barcelona*. Barcelona: Consorci per a la Normalització Lingüística: Ajuntament de Barcelona, 1995.

- SOLÉ, Joan Ramon [et al.]. «Crònica legislativa». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 18 (desembre de 1992), p. 295-296.
- Telèfon lingüístic*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Direcció General de Política Lingüística, 1993, text núm. 512. [Recull fotocopiats]
- Topografia i cartografia: Assaig de sistematització*. Barcelona: Institut Cartogràfic de Catalunya, 1985.
- TURULL, Albert. «Dues qüestions de toponímia general (Tema i comentari. Explicació i especificació)». A: *Miscel·lània d'homenatge a Enric Moreu-Rey*. Vol III. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1988.
- Un model de llengua pels mitjans de comunicació: Llibre d'estil del Diari de Barcelona*. 3a ed. Barcelona: Empúries, 1988.
- VILA, Marc-Aureli. *Aportació a la terminologia geogràfica catalana*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1997. [En curs d'edició.]